

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: “Сучасний стан та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі
України”

здобувачки: Нескороженої Ірини Вікторівни

(підпис)

Наукова керівниця: кандидат економічних наук Олефіренко Вікторія
Володимирівна

(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)
Завідувачка кафедри: д.е.н., професорка Циганкова Т.М.

(підпис)

Київ 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

Факультет Міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
05 Соціальні та поведінкові науки
051 «Економіка»

ПОГОДЖЕНО

Керівниця проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
«Міжнародна економіка»

Столярчук Я.М.

(підпис)

«_____» _____ 2022 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри міжнародної торгівлі
і маркетингу

Циганкова Т.М.

(підпис)

«_____» _____ 2022 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Здобувачці вищої освіти Нескороженій Ірині Вікторівні

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: **«Сучасний стан та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України»**

Тему затверджено наказом ректора Університету від «28» грудня 2021 р. № 1962-ст.

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах:

звітів та статистичних даних Державних установ України, статей та публікацій українських та
іноземних науковців

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні основи зовнішньої торгівлі країни
Розділ 2	Сучасний стан та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України
Об'єкт дослідження:	розвиток світової торгівлі товарами та послугами
Предмет дослідження:	сучасний стан та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі та виокремлення перспектив розвитку зовнішньоторговельної діяльності України

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1

розкрити теоретичні підходи до трактування поняття “зовнішня торгівля”; ідентифікувати методи регулювання зовнішньоторговельних відносин; виокремити та охарактеризувати основні показники розвитку зовнішньої торгівлі

У розділі 2

здійснити статистичний аналіз стану зовнішньої торгівлі товарами та послугами в Україні; проаналізувати інструменти регулювання зовнішньої торгівлі України; надати перспективні напрями розвитку зовнішньоторговельних відносин України

Завдання підготувала

Наукова керівниця

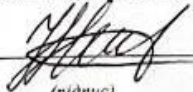
(підпис)

« 15 » лютого 2022 р.

Олефіренко В.В.

(ініціали, прізвище)

Завдання одержала здобувачка

(підпис)

« 15 » лютого 2022 р.

Нескорожена І.В.

(ініціали, прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 2 розділи, 58 сторінок, 11 таблиць, 17 рисунків, 92 літературних джерела.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Об'єктом дослідження є розвиток світової торгівлі товарами та послугами.

Предметом дослідження є сучасний стан та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України.

Мета кваліфікаційної роботи є аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі та виокремлення перспектив розвитку зовнішньоторговельної діяльності України.

Завданням роботи є розкрити теоретичні підходи до трактування поняття “зовнішня торгівля”; ідентифікувати методи регулювання зовнішньоторговельних відносин, виокремити та охарактеризувати основні показники розвитку зовнішньої торгівлі; здійснити статистичний аналіз стану зовнішньої торгівлі товарами та послугами в Україні; проаналізувати інструменти регулювання зовнішньої торгівлі України; надати перспективні напрями розвитку зовнішньоторговельних відносин України.

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів та наукових підходів як: систематизація, узагальнення, порівняльний аналіз, конкретизація, уточнення.

Період виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи – лютий – червень 2022 р.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2022 р.

Рік захисту роботи 2022 р.

Ключові слова: зовнішня торгівля, зовнішньоторговельні відносини, регулювання зовнішньої торгівлі, тарифні та нетарифні методи, експортно-імпорتنі операції.

В і д г у к
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувачки факультету Міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

Нескороженої І.В.

На тему «Сучасний стан та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі
України»

1.Актуальність теми: Кваліфікаційна бакалаврська робота є змістовним і комплексним науковим дослідженням, яке присвячено актуальній темі. В 2021 році обсяги зовнішньої торгівлі України збільшились понад третину в порівнянні з 2020 роком. Однак на початку 2022 року спостерігається уповільнення економічного зростання України. Тому досить актуальним є дослідження сучасного стану та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України.

2.Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: студентка дослідила теоретичні підходи до трактування поняття «зовнішня торгівля» та ідентифікувала методи регулювання зовнішньоторговельних відносин.

3. Наявність самостійних розробок автора: у роботі проаналізовано стан зовнішньої торгівлі товарами та послугами в Україні, інструменти регулювання зовнішньої торгівлі України.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: запропоновано перспективні напрями розвитку зовнішньоторговельних відносин України.

5. Наявність недоліків: в роботі є незначні недоліки редакційного характеру, що суттєво не впливають на якість дослідження.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота допущена до захисту перед ЕК та заслуговує позитивної оцінки.

Наукова керівниця: к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу

Олефіренко В.В.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

“ ” _____ 20__ р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ КРАЇНИ.....	6
1.1. Сутність, типи та види зовнішньої торгівлі.....	6
1.2. Методи державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності.....	15
1.3. Основні показники розвитку зовнішньої торгівлі	23
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНИ.....	31
2.1. Динаміка та структура зовнішньої торгівлі України.....	31
2.2. Регулювання зовнішньої торгівлі в Україні.....	42
2.3. Перспективи розвитку зовнішньоторговельної діяльності України.....	51
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах постійної глобалізації кожна країна світу прагне до покращення своєї зовнішньої торгівлі, що зумовлює потребу у якісному регулюванні зовнішньоторговельних зв'язків. Індустріалізація, розвинена транспортна система, глобалізація, транснаціональні компанії та аутсорсинг мають великий вплив на характер зовнішньої торгівлі та міжнародні зв'язки.

Участь України в глобальних виробничих мережах значно прогресувала за останнє десятиліття, однак все ще залишається недостатньою. На сьогоднішній день, в зовнішній торгівлі України немає тенденції щодо постійного скорочення чи збільшення експорту та імпорту. Україна як достатньо активна країна у процесах становлення зовнішньоторговельних відносин має абсолютну різну спеціальність та розвиненість областей. Проте, в перспективі країна має гарний потенціал у встановленні нових та реформуванні існуючих довгострокових торговельних відносинах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною та практичною основою дослідження дипломної роботи щодо сутності, основних показників та регулювання зовнішньої торгівлі стали наукові праці зарубіжних вчених: Л. Венаусіо, Ф. Лафуенте, Р. Сурвера, М. Лопес, Е. Сбрільо, М. Блейкні, С. Альварado, Х. Регіс, М. Циковєз та Ч. Гальперін.

Серед вітчизняних вчених у питаннях зовнішньої торгівлі та механізмів її регулювання брали участь такі науковці як: М. Ю. Пилюта, І. Й. Круп'як, А. Сухова, Т. М. Циганкова, А. І. Хвостіков, О.В. Муконін та Л. С. Шевченко.

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі та виокремлення перспектив розвитку зовнішньоторговельної діяльності України.

Для досягнення мети дипломної роботи, постанено наступні завдання:

- розкрити теоретичні підходи до трактування поняття “зовнішня торгівля”;
- ідентифікувати методи регулювання зовнішньоторговельних відносин;

- виокремити та охарактеризувати основні показники розвитку зовнішньої торгівлі;
- здійснити статистичний аналіз стану зовнішньої торгівлі товарами та послугами в Україні;
- проаналізувати інструменти регулювання зовнішньої торгівлі України;
- надати перспективні напрями розвитку зовнішньоторговельних відносин України.

Об’єктом дослідження є розвиток світової торгівлі товарами та послугами.

Предметом дослідження є сучасний стан та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України.

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів та наукових підходів як: систематизація, узагальнення, порівняльний аналіз, конкретизація, уточнення.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів полягає у наданні низки теоретичних положень, реальної оцінки стану зовнішньої торгівлі України, висновків та рекомендацій щодо покращення зовнішньоторговельних зв’язків між країнами задля збагачення національних економік.

Інформаційна база дослідження. Теоретико-методологічною та статистичною базами дипломної роботи є нормативно-правові акти Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців, звіти міжнародних інституцій та міжнародних рейтингових агентств.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дипломної роботи становить 58 сторінок друкованого тексту. Робота містить 11 таблиць та 17 рисунків. Список використаних джерел становить 92 найменувань на шести сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ КРАЇНИ

1.1. Сутність, типи та види зовнішньої торгівлі

Міжнародна торгівля упродовж багатьох століть була і залишається найважливішою формою зовнішньоторговельної взаємодії, а також зберігає роль головного фактора розвитку національних економік та світової економіки загалом. Міжнародна торгівля та її вплив на економічне зростання значною мірою залежать від процесу глобалізації. Нині вона перебуває у періоді якісних перетворень, пов'язаних із розвитком тенденцій та трансформації світової економічної системи.

В сучасних реаліях, міжнародну торгівлю можна охарактеризувати як купівлю-продаж товарів і послуг між країнами, що є характерною ознакою існування світового ринку та базується на міжнародному поділі праці та інших факторах виробництва [1, с. 51]. Міжнародна торгівля дає можливість країнам продавати свої товари внутрішнього виробництва іншим країнам з метою отримання економічної вигоди.

Загалом, міжнародна торгівля – це сукупність зовнішньої торгівлі кожної країни, де відбувається обмін товарами та послугами між державно оформленими національними господарствами, обумовлений наявними відмінностями у витратах між країнами і браком деяких товарів чи послуг у різних країнах [2, с. 164]. Тобто, це операції між двома або більше національними валютними ринками, під час яких банки різних держав співпрацюють один з одним.

Економічний успіх будь-якої країни світу ґрунтується на зовнішній торгівлі. Жодній країні ще не вдалося створити здорову економіку, в умовах ізоляції від світової економічної системи. Адже, торгівля розглядається як економічний зв'язок між виробництвом, споживанням та інвестиціями, забезпечуючи кінцевого споживача товаром, як останньою фазою виробничого процесу.

Сьогодні зовнішньоторговельна діяльність та зовнішньоторговельні відносини між країнами можуть набувати різних форм та видів. Наприклад, виходячи з географічної зони охоплення торгівля поділяється на внутрішню та

зовнішню. Внутрішня торгівля охоплює сукупність комерційної діяльності, що здійснюється у внутрішньому або національному масштабі між продавцями та покупцями, розташованими в політико-економічних кордонах даної країни, що тягне за собою грошовий обіг і національне правове зобов'язання [3].

Зовнішня торгівля достатньо багатогранна та складна. Нині економісти розглядають таку діяльність як позитивне явище, оскільки це дає початок довгостроковій економічній співпраці, яка базується на наданні кредитів та зобов'язань в іноземній валюті, а також передбачає розвиток національних та міжнародних правових відносин. Наприклад, трактування поняття “зовнішня торгівля” має досить широкий спектр (таб.1.1.).

Таблиця 1.1

Визначення поняття “зовнішня торгівля” різними економістами

№	Автор	Визначення
1	Л. Венаусіо	Торгівля, яка дозволяє місцевій економіці забезпечувати себе товарами та послугами, в яких її виробництво є дефіцитним по відношенню до споживання, а також дозволяє продавати надлишок виробництва відповідно до потреб споживання, тобто покриває різницю між місцевим виробництвом та споживанням [4, с. 4].
2	Ф. Лафуенте	Сукупність відносин обміну товарами та комерційними послугами країни (резидентів) з іноземними партнерами (нерезидентами) шляхом продажу або купівлі, які дають кредити та зобов'язання в іноземній валюті та євро, відносини, які передбачають національне та міжнародне право зобов'язання [5, с. 20].
3	М. Ю. Пилота	Значне джерело валютних надходжень до бюджету, матеріальна основа економічних відносин з іншими країнами та орієнтир інтеграції держави у глобальне світове співтовариство [6].
4	І. Й. Круп'як	Торгівля, яка опосередковує практично всі види міжнародного співробітництва, а також спрямована на збалансування виробничих можливостей країни та переваг споживачів, що дає змогу одержати дефіцитні товари, послуги, а також реалізувати надлишок окремих товарів, послуг, що не поглинаються внутрішнім ринком [7].
5	Р. Сурвера	Обмін товарами та послугами, що здійснюється економікою країни чи регіону з економікою інших країн чи регіональних областей [8, с. 2].
6	А. Сухова	Торгівля, яка належить до основних джерел економічного зростання, впливає на рівень валового внутрішнього продукту країни, а також на результати діяльності галузей і підприємств [9, с. 3].
7	М. Лопес	Частина зовнішнього сектора економіки, яка регулює обмін товарами та продуктами між постачальниками та споживачами, які проживають на двох або більше митних територіях та/або різних країнах, чії операції статистично фіксуються в їх торговому балансі [10, с. 8].

Продовження таблиці 1.1

8	Т. М. Циганкова	Торгівля однієї країни з іншими, яка складається з оплачуваного вивозу (експорту) та ввозу (імпорту) товарів та послуг. Така зовнішньоторгова діяльність впливає на економіку, формуючи її структуру та підвищуючи ефективність [11, с. 14]
9	СОТ	Будь-яка торгівля, господарська діяльність, контракти, операції та інші види діяльності, пов'язані з переміщенням товарів, іншим матеріальним майном, нематеріальних активів, права власності або послуг між країнами [12].
10	Е. Сбрільо	Акт торгівлі, який здійснюється між резидентами країни (експортером) з резидентами іншої іноземної держави (імпортером), на який поширюються адміністративні, банківські та фіскальні заходи та формальності, які підпорядковуються законам країн щодо здійснення торгівлі між ними [13, с.21].

Отже, зовнішня торгівля – це обмін товарами чи послугами між двома або більше націями з метою, щоб кожна з них змогла задовольнити свої потреби. Дана діяльність регулюється міжнародними стандартами, договорами, угодами та конвенціями між країнами з метою спрощення торгових процесів і спрямована на покриття внутрішнього попиту, який не може бути задоволений національним виробництвом.

Зовнішня торгівля в основному зосереджується на відносинах, які існують між двома країнами, блоками чи економічними регіонами, на відміну від міжнародної торгівлі, яка розглядає її із загальної точки зору, де відображаються всі комерційні структури, які беруть участь. В процесі еволюції зовнішньоторговельних відносин між країнами виокремились декілька типів торгової політики, які характеризують міру втручання держави в міжнародну торгівлю.

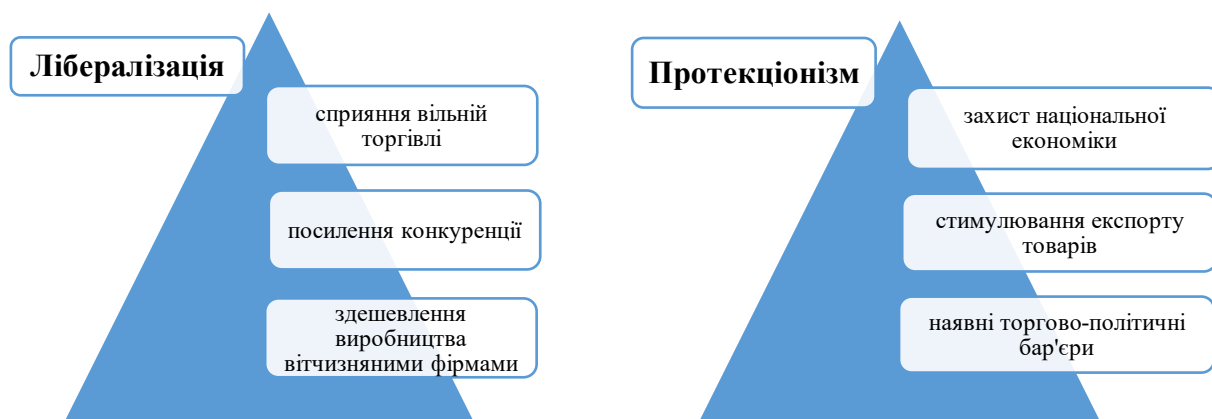

Рис.1.1. Основні типи зовнішньої торгівлі [14, с. 152]

Зовнішня торгівля є вирішальним фактором у формуванні основ політики національного розвитку. В довгостроковій перспективі лібералізація розглядається, як державна політика, яка характеризується мінімальною участю держави в системі зовнішньої торгівлі, що призводить до балансу сил попиту та пропозиції, збільшення торгівлі, прискорення технологічних змін, підвищення ефективності та зростання добробуту населення.

Загалом, лібералізація торгівлі у формі зниження тарифів набула більшого визнання як важливий аспект економічних реформ. Країни, які трансформувались від політики імпортозаміщення до політики стимулювання експорту, виявили, що вони є більш конкурентоспроможними, коли можуть приєднатися до глобальних ланцюгів поставок за рахунок зниження витрат на імпортні ресурси [15, с. 3]. На практиці, мета вільного ринку – це сприяння конкуренції, щоб лише найефективніші могли залишатися та задовольняти попит споживачів найкращим чином (з нижчими цінами та вищою якістю).

Проте, істотним недоліком процесів вільної торгівлі є асиметричність інформації та нерівномірність її впровадження. Наприклад, у разі, коли розвинуті країни вимагають від країн, що розвиваються, скасувати торговельні бар'єри, вони продовжують зберігати власні в тих галузях, в яких зацікавлені експортери з країн, що розвиваються. Така ситуація особливо характерна для галузі сільського господарства [16, с. 39]. Без сумніву, негативними результатами швидкої лібералізації також є і гіперінфляція та припинення роботи неефективних національних галузей під тиском міжнародної конкуренції.

Як доволі ефективний інструмент підтримки розвитку та захисту національної економіки від іноземної конкуренції використовується політика протекціонізму, яка засновується впровадженням різноманітних тарифних та нетарифних інструментів. Наприклад, запровадження мита підвищує ціну на імпортний продукт, що дозволяє місцевим виробникам продавати свою продукцію на внутрішньому ринку без конкуренції або зі зниженою конкуренцією за кращих умов, а мита захищають додану вартість національної продукції [17, с. 14].

Через політику протекціонізму країни застосовують ряд заходів (тарифи, квоти) для захисту нових галузей, щоб дозволити їм утвердитися на ринку та дати їм достатньо часу, щоб вони могли розробити конкурентоспроможний продукт на основі підвищення продуктивності. Таким чином, конкуренція обмежена, і компанії можуть збільшувати свою потужність. На практиці існує низка форм протекціонізму, наприклад серед основних можна виокремити:

- селективний, який накладається або на певні товари або ж на окремі країни;
- галузевий, метою якого є захист окремих галузей виробництва, найчастіше він стосується сільського господарства;
- колективний, що вражає країни, які не входять до певних об'єднань, якими були підписані міжнародні договори, наприклад про відміну мита для певних груп товарів;
- прихований, який розробляється внутрішньою економічною політикою без явного порушення міжнародного права та договорів;
- наступальний, який направлений на підтримку вітчизняних компаній на зовнішніх ринках;
- неопротекціонізм, який містить в собі поєднання низки бар'єрів (кредитних, адміністративних, технічних), які направлені на ускладнення переміщення товарів між кордонами [18, с. 16].

Однією з основних характеристик економічної діяльності за кордоном є необхідність постійної оптимізації нормативно-правової бази, що регулює питання економічної діяльності за кордоном у складних політичних та економічних умовах. Світова практика підтверджує, що глобальний ринок як сфера сформованих економічних відносин, заснованих на міжнародному поділі праці, гарантує залучення країни у складну систему зовнішньоторговельної діяльності через законодавчо установлені види зовнішньої торгівлі, а саме:

- експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили;
- діяльність у сфері послуг (надання послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, а саме: виробничих, страхових, консультаційних, маркетингових,

- експортних, посередницьких, брокерських, агентських, управлінських, облікових, аудиторських, юридичних, туристських);
- наукова, науково-технічна, науково-виробнича, навчальна кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності;
 - міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами;
 - кредитні та розрахункові операції;
 - спільна підприємницька діяльність між суб'єктами зовнішньоторговельної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності;
 - товарообмінні операції та діяльність, яка побудована на формах зустрічної торгівлі між суб'єктами зовнішньоторговельної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності;
 - орендні, в тому числі лізингові, операції між суб'єктами зовнішньоторговельної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності [19].

Зовнішня торгівля є важливою складовою будь-якої економічної системи в якій розглядається вихід країни, як продавця та покупця товарів і послуг на зовнішні ринки, оскільки вона тісно пов'язана з імпортом та експортом. Крім того, зовнішньоторгова діяльність сприяє ефективності, оскільки дозволяє країнам скористатися своїми порівняльними перевагами як у ресурсах, так і в технології чи місцеположенні. Тож ключове місце у системі зовнішньоторговельних відносин між країнами займають форми реалізації зовнішньої торгівлі (рис. 1.2).

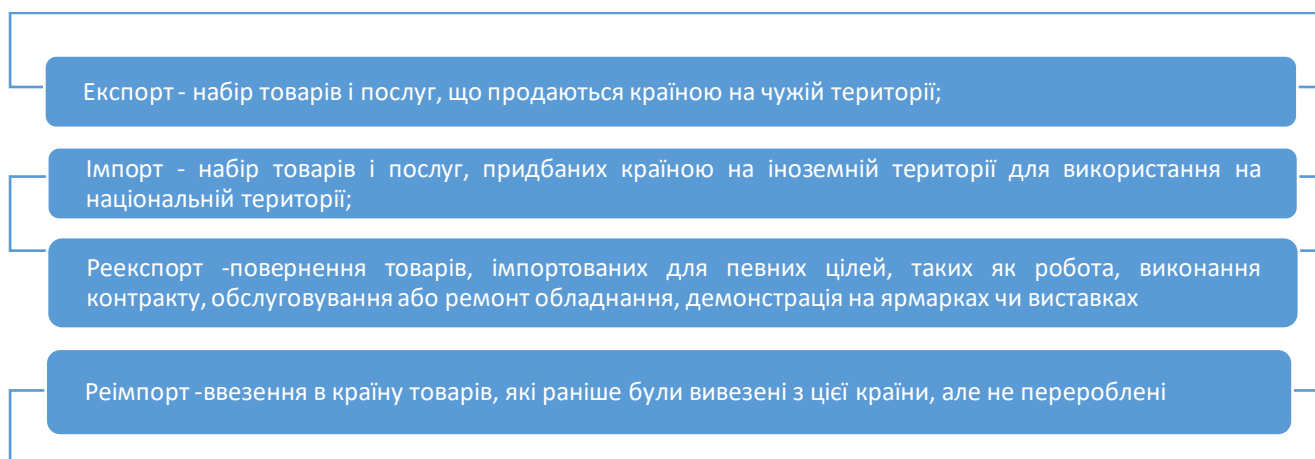

Рис.1.2. Форми зовнішньої торгівлі [20, с. 107]

Товари, які країна виробляє з перевагою, вона експортує, а ті, у виробництві яких вона має більші недоліки – імпортує. Крім того, ціна, за якою товари торгуються між двома країнами, залежить від обсягу та достатнього попиту на товари, які підлягають імпорту та експорту, що може характеризуватись як закон взаємності [21].

Кожна країна діє у своєму правовому середовищі, в якому уряд активно бере участь і контролює міжнародні торговельні зв'язки та валютно-фінансові відносини, пов'язані з торговельними операціями. Це втручання та контроль суттєво відрізняються від регулювання, міри та характеру, що застосовуються у внутрішній торгівлі. Тож, за специфікою регулювання зовнішньої торгівлі можна виокремити такі форми, як:

- звичайна торгівля (не передбачає надання будь-яких пільг у торговельній діяльності країн);
- торгівля за режимом найбільшого сприяння (взаємна договірна співпраця, надання пільг та привілеїв щодо митних зборів);
- преференційна торгівля (усунення або спрощення тарифних й нетарифних бар'єрів в односторонньому порядку чи на договірній основі);
- дискримінаційна торгівля (впровадження жорстких торговельних обмежень щодо окремих країн, як торговельних партнерів) [11, с. 47].

Зовнішня торгівля також дає змогу доповнити внутрішнє виробництво, коли його недостатньо для задоволення місцевого попиту. Канали збуту товарів у зовнішній торгівлі зосереджені в прямому або ж непрямому експорті та імпорті. Певна річ, фірми повинні сплачувати фіксовані витрати при виході на зовнішні ринки, які супроводжуються змінними витратами на торгівлю, коли продукт експортується. Якщо постійні витрати високі, а очікувані продажі низькі, фірма, швидше за все, обслуговуватиме лише внутрішній ринок. Рішення в основному залежить від рівня продуктивності фірми в порівнянні з іншими компаніями в країні. Наприклад, найбільш продуктивні фірми обиратимуть експорт, тоді як менш продуктивні будуть продавати на внутрішньому ринку [22, с. 3].

Таблиця 1.2

Канали збути товарів у зовнішній торгівлі [23 с. 9]

Прямий імпорт	Прямий експорт
прямі закупівлі у виробника/постачальника в країні-експортері (можливе втручання комерційного агента або незалежної дистриб'юторської компанії для укладання бізнесу за кордоном)	товари експортуються без проходження будь-якого подальшого ланцюга збуту перед виїздом з країни походження (як правило, вимагає довгострокового фінансування, що спричиняє більший кредитний ризик, особливо в галузі інвестиційних товарів)
Непрямий імпорт	Непрямий експорт
закупівля в іноземного виробника через посередництво національної зовнішньоторговельної компанії. Зручність полягає середньостроковій торгівлі (виконання операції з імпорту з кількох країн, буде дешевше, ніж обслуговування філій за кордоном чи втручання агентів із закупівель)	товари продаються всередині країни сторонньому агенту, такому як оптовик, який експортує товари до країни призначення від імені фірми-виробника (фірма покладає на посередника всі ризики та витрати подальшого розповсюдження, включаючи пошук клієнтів, зберігання та транспортування)

У середньому, непрямий експорт та імпорт надає доступ до більшої частки зовнішнього попиту. Загалом, прибутковість фірм на зовнішньому ринку залежить від їхньої продуктивності, шоків зовнішнього попиту, частки наявного іноземного попиту, а також постійних і змінних витрат на експорт. Кожного періоду, враховуючи оновлену статистику, фірми можуть прийняти рішення у який спосіб їм брати участь у світовому ринку опосередковано чи безпосередньо, або ж виробляти лише для внутрішніх споживачів.

Отже, зовнішня торгівля вигідна всім країнам світу, так як у результаті кожна отримує вигоди від ефективнішого використання ресурсів, оскільки має змогу спеціалізуватися на товарах, які вона виробляє ефективніше чи котрими вона краще оснащена. Крім того, зовнішньоторговельна діяльність дає поштовх до скорочення розриву між собівартістю товару та його продажною ціною, дозволяючи споживачам отримувати доступ до дешевшої продукції. Споживачі також

отримують вигоду від більшої різноманітності товарів та послуг, доступних їм завдяки постійному відкриттю торгових точок.

Зовнішня торгівля стимулює інновації та передачу технологій, оскільки збільшення розміру ринку також збільшує іноземну конкуренцію, що спонукає компанії інвестувати у дослідження та розробки, а також обмінюватись цими інноваціями. Наприклад, лібералізація торгівлі може сприяти цьому за рахунок найкращого використання ресурсів країни, які дають можливість досягнення вищого рівня доходів, що дозволяє громадянам задовольняти свої потреби, забезпечувати свої права та, отже, підвищувати рівень свого розвитку.

Активна участь у зовнішньоторговельній діяльності є важливою та актуальною для економічної та фінансової складової, оскільки вона є важливим джерелом економічного доходу для будь-якої країни, яка вважає себе світовою державою. Індустріалізація, розвинена транспортна система, глобалізація, транснаціональні компанії та аутсорсинг мають великий вплив на характер зовнішньої торгівлі та міжнародні зв'язки. Таким чином, зовнішня торгівля або участь у будь-якій торговій угоді позитивно впливає на позиції держави на міжнародній арені.

Серед основних характеристик зовнішньоторгової діяльності є види експорту, як діяльності, що націлена на вивезення товарів та послуг за кордон з отриманням натомість іноземної валюти, та імпорту – ввезення з-за кордону з належною оплатою. Експорт, як і інвестиції, збільшує сукупний попит країни, тобто діє як мультиплікатор зовнішньої торгівлі, а збільшення імпорту обмежує цей ефект.

На практиці країна може обирати, яка форма зовнішньої торгівлі їй ближче, наприклад: звичайна торгівля, торгівля за режимом найбільшого сприйняття, преференційна або ж дискримінаційна торгівля. Однак, у розрізі глобалізації світових відносин та зовнішньої торгівлі, найрідше можна зустріти саме дискримінаційну. Також держави та вітчизняні виробники можуть реалізовувати свої товари на зовнішні ринки через канали збуту, які зосереджені в прямому або ж непрямому експорті та імпорті.

1.2. Методи державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності

Політика державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності завжди була предметом інтенсивних міжнародних переговорів. Глобалізація як всеохоплюючий та динамічний процес розвитку спричинили постійний потік товарів між країнами через ліквідацію або спрощення тарифних і торговельних бар'єрів, однак цей потік товарів викликав потребу в різних економіках вживати протекціоністських заходів, як інструментів комерційної політики.

Після катастрофічних тарифних воєн 30-х років метою переговорів було поступове усунення бар'єрів у міжнародній торгівлі, оскільки реалізація торговельної політики може мати як потужний стимулюючий, так і абсолютно негативний вплив на виробництво, впливаючи на ціни та на кількість конкуруючих товарів, що ввозяться в країну. Тож, регулювання зовнішньоторговельної діяльності, на сучасному етапі – це сукупність економічних важелів та методів при взаємодії яких, здійснюється потужний стимулюючий вплив на будь-які торгові відносини, за допомогою набору фінансових, кредитних, митних, тарифних та нетарифних інструментів [24, с. 8].

Поняття якості регулювання охоплює процес, тобто спосіб розробки та виконання нормативно-правових актів, які мають відповідати ключовим принципам прозорості, підзвітності і доказової бази. Належна практика регулювання, що включає використання оцінки впливу регуляторної діяльності є важливим інструментом в руках урядів для забезпечення досягнення регулюванням національних цілей.

Регуляторна політика спрямована на забезпечення того, щоб регулювання служило суспільним інтересам, було максимально влучне та рентабельне. Належна практика реалізації надає урядам інструменти, процеси та стратегічні підходи, які можуть допомогти їм визначити та оцінити вплив їх регуляторних заходів на торгівлю [25].

Контрольована зовнішня торгівля створює бар'єри, які перешкоджають вільному доступу до зарубіжних ринків. Залежно від пріоритету уряду, який

полягає у постачанні товарів та послуг на внутрішній ринок (у випадку експорту) чи у захисті діяльності національної промисловості (у випадку імпорту), методи регулювання зовнішньої торгівлі можна охарактеризувати за допомогою низки критеріїв (таб.1.3.).

Таблиця 1.3

Класифікація методів державного регулювання зовнішньої торгівлі [26 с. 117]

№	Критерій	Метод державного регулювання
1	За спрямованістю дій на економічні процеси	- лібералізаційні заходи; - протекціоністські заходи
2	За способом здійснення	- митно-тарифного регулювання; - нетарифного регулювання
3	За призначенням	- стимулюючі; - обмежувальні
4	За формою впливу	- прямі; - непрямі
5	За терміном дії	- короткострокові; - довгострокові
6	За глибиною втручання	- оперативні; - системні
7	За масштабами покриття	- комплексної дії; - специфічної дії

Таким чином, механізм державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності складається насамперед із різноманітних методів, які виконують притаманні їм функції в системі регулювання зовнішньої торгівлі на національному рівні та впливають на обсяг, динаміку та склад експортно-імпоротної торгівлі. У сучасних умовах всі держави світу регулюють свою зовнішньоторговельну політику як через митно-тарифні, непрямий контроль зовнішньої торгівлі валютною політикою, митною системою, податковою системою, так і через нетарифні обмеження, які є найбільш численними та регулюють зовнішньоторговельну діяльність шляхом дозволу та заборони.

Митно-тарифні обмеження є одним з основних інструментів державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності. Його застосування сприяє підтримці стабільності міжнародної торговельної системи та забезпечує захист

вітчизняної економіки. Ефективне та безперервне функціонування механізму митно-тарифного регулювання є важливою умовою реалізації державної політики, а також зміцнення економічної та фінансової безпеки будь-якої країни світу.

Тарифні методи, як найстаріші та ефективні інструменти державного регулювання зовнішньої торгівлі є систематичним набором митних ставок, який встановлюється на товари та інші предмети, які були ввезені на митну територію країни або вивезені з цієї території [27, с. 66]. В сучасних реаліях, тарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі можна розглядати як інструмент, що забезпечує прозорість і визначеність експортеру та імпортеру. Тарифи виконують три основні функції: служать джерелом доходу, захищають вітчизняну промисловість і усувають торговельні викривлення.

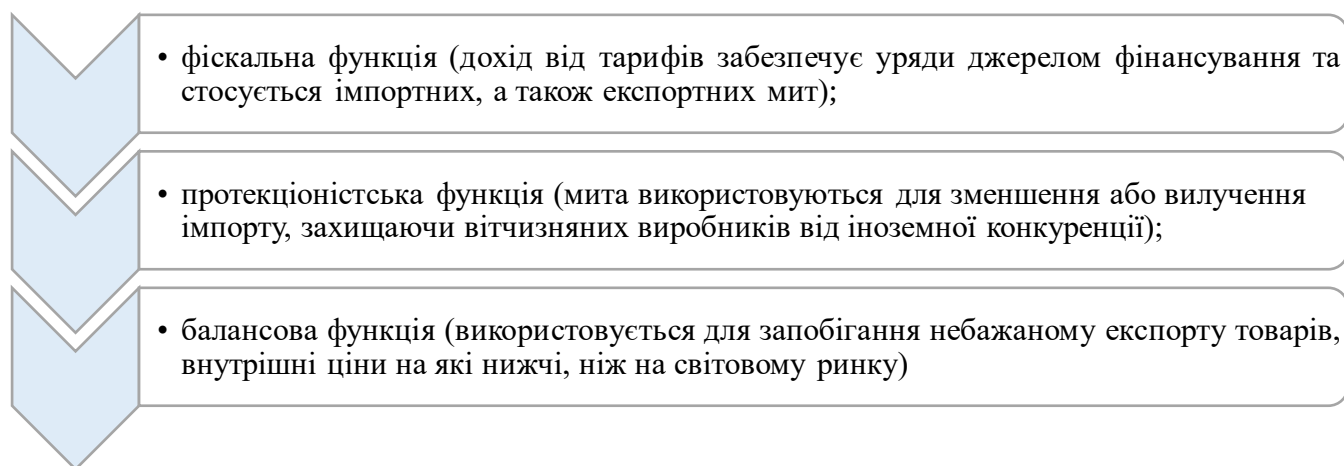

Рис.1.3. Функції мита [27, с. 66]

Нині, державне тарифне регулювання реалізується шляхом встановлення низки митних платежів, які обов'язково мають сплачувати фізичні та юридичні особи, у разі перетину державно визначених кордонів. Митні тарифи є основою тарифних методів регулювання економіки будь-якої держави світу. В сучасних реаліях, мито визначається, як непрямий податок, який накладається на зовнішньоторгову діяльність і зовнішні операції та стягується усіма державами, що беруть участь у торгівлі. Загалом, митні тарифи накладаються на товари та інші предмети, які транспортуються через митний кордон до країни через їх ввезення, вивезення або ж у разі транзиту [28].

Таблиця 1.4

Класифікація мит [29, с. 19]

За способом стягування	За об'єктом накладання
— адвалерне; — специфічне; — комбіноване	— ввізне або імпортоване; — вивізне або експортоване
За походженням	За характером
— договірні; — преференційні; — автономні	— сезонне (як ввізне, та і вивізне); — спеціальне; — антидемпінгове; — компенсаційне

Адвалерні та специфічні ставки мита розраховуються на відсоткову вартість товару. Проте, різниця між специфічним і адвалерним оподаткуванням полягає в тому, що адвалерний податок покладається як на фіксовану плату, так і на ціну за одиницю, тоді як специфічний податок припадає лише на продану кількість, а не на фіксовану плату [30, с. 3]. У той час, як комбіновані ставки мита поєднують в собі ознаки та функції специфічного та адвалерного митного обкладання.

Преференційне мито являє собою таку ставку мита, яка значно нижча в порівнянні з діючим тарифом. Застосування преференційної тарифної ставки мита до товарів називається наданням цим товарам «пільгового тарифного режиму» або «преференції». Преференційна ставка мита може бути вживана до певних товарів з законодавчо визначених країн або груп країн [31]. За походженням мит держава також може використовувати договірні та автономні мита. Наприклад, договірні мита застосовуються лише в разі двосторонньої або ж багатосторонньої угоди між країнами учасниками зовнішньої торгівлі, а автономні – реалізуються на практиці лише на підставі односторонніх рішень державної влади.

Однак, серед митних платежів, у разі переміщення кордону, застосовуються також і акцизний податок та податок на додану вартість. У контексті податкової політики акцизний податок є прикладом того, що традиційно називають непрямим податком: податок, який накладають на операцію, а не безпосередньо на особу чи

корпорацію. Акцизи можуть бути стягнені на різних етапах, включаючи рівень виробництва, оптовий або роздрібний рівень. Сьогодні акцизи, як вибіркові податки на продаж або використання конкретних товарів і послуг застосовуються до різноманітних товарів і видів економічної діяльності, таких як: алкоголь, тютюн, вогнепальна зброя та боєприпаси, бензин та авіаквитки [32].

Податок на додану вартість є непрямим податком та одним із основних джерел податкових надходжень. Даний податок також вважається кращим з точки зору «ефективності виробництва завдяки мобілізації доходів, оскільки він містить стимули до дотримання вимог для операцій між бізнесом і може генерувати прибуток раніше в ланцюжку поставок, навіть якщо роздрібні торговці повністю ухиляються від своїх податкових зобов'язань. Даний податок застосовується до товарів, які імпортуються, і тих, які виробляються всередині країни [33].

Внесок нетарифних заходів у загальне обмеження торгівлі також є значним, і, інколи, ці заходи є набагато більш обмежувочими, ніж тарифи. Нетарифними бар'єрами вважаються всі ті заходи (окрім тарифів), які перешкоджають вільному руху товарів між країнами [34]. Таким чином, це спричиняє створення великої різноманітності нетарифних технічних бар'єрів, які різняться як за характером, так і за своїм проявом у сфері міжнародних торговельних відносин. Серед основних способів встановлення нетарифних заходів є:

- обмеження кількості товарів, які дозволено ввозити або вивозити;
- обмеження кола імпортерів або експортерів, яким дозволено переміщувати певні види товарів через митний кордон;
- особливі вимоги до товарів (технічні бар'єри) [35, с. 62].

Зважаючи на специфіку використання нетарифних обмежень, то їх система є багаторівневою, оскільки бар'єри використовуються на міжнародному, національному та регіональному рівнях. Нині, теоретичні аспекти впливу нетарифних заходів на торгівлю та добробут країн переважно розглядаються на прикладі низки видів нетарифних інструментів торговельної політики, які умовно можна об'єднати у такі групи, як: кількісні, приховані та фінансові методи нетарифного обмеження [36].

Таблиця 1.5.

Класифікація інструментів нетарифного регулювання торгової політики [20, с. 39]

№	Методи	Інструменти
1	Кількісні	- квотування; - ліцензування; - “добровільні” обмеження
2	Приховані	- державні закупівлі; - технічні бар’єри; - податки і збори
3	Фінансові	- субсидування; - кредитування; - демпінг

Найбільш поширених інструментів нетарифного регулювання, які застосовуються у зовнішньоторговій діяльності є квотування, ліцензування та “добровільні” обмеження імпорту та експорту. Для кількісного обмеження експортно-імпортних операцій застосовується добровільне обмеження експорту, яке засновується на певних домовленостях між сторонами зовнішньої торгівлі, де експортер самостійно може обмежувати або не розширювати обсяг поставок у приймаючу країну, без накладання жорстких обмежень [37, с. 126].

Квотування, як найбільш популярний нетарифний захід – це кількісне обмеження розмірів імпорту та експорту певною сумою та на певно визначений термін. Реалізація політики квотування відбувається за допомогою застосування великої кількості різнопланових квот. Тарифна квота — це будь-яка заздалегідь встановлена вартість або кількість даних товарів, які можуть бути імпортовані протягом певного періоду зі зниженням або призупиненням звичайних митних платежів, і за межі якої будь-яка додаткова кількість цих товарів може бути імпортована шляхом оплати звичайного мита [38].

Серед найбільш популярних квот можна виокремити глобальні, які встановлюються без чітко встановлених списків країн зовнішньої торгівлі; індивідуальні, які зачіпають конкретну окремо взятую країну та групові, що відносяться до певних груп держав. За характером квоти поділяються на сезонні, які діють лише, як правило, 3 місяці та мають відношення до товарів

сільськогосподарського виробництва; тарифні, які характеризуються наданням більш низької ставки тарифу на певний проміжок часу, а також спеціальні, які відповідають за державно визначений ліміт товарів [39].

При ліцензуванні державою відбувається надання імпортеру або ж експортеру дозволу на ввезення чи вивезення того чи іншого товару для використання його в комерційних або ж промислових цілях протягом визначеного терміну. Метою ліцензування є державний контроль за імпортом та експортом, а також і кількісне регулювання зовнішньої торгівлі, оскільки у цьому випадку надання ліцензій є частиною квотування [40, с. 11].

У сучасних умовах за охопленням та строком дії ліцензії поділяються на генеральні, відкриті та разові. Наприклад, існує деяка відмінність між відкритою та генеральною ліцензією. Генеральна являє собою абсолютну відкритість та доступ на експортно-імпортні операції протягом визначеного терміну за певні товари, які надходять з певних країн, в той час як відкрита – діє лише протягом певно визначеного терміну, однак не менше місяця, з державно визначеним допустимим обсягом товарів. Для разової ліцензії характерне надання лише одиничного дозволу з іменним характером для кожної окремо розглянутої операції зовнішньоторгової діяльності на визначений термін [41, с. 70].

Серед усіх нетарифних заходів також можливо виділи й окрему групу, таку як адміністративні нетарифні заходи. Зазвичай вони включають в себе ембарго, монопольні заходи, кількісні обмеження, технічні бар'єри та санітарні й фітосанітарні норми. Адміністративні бар'єри в експорті та імпорті є вимушеними заходами, які можуть бути вжиті як на національному рівні – за рішенням країни-імпортера, так і на рівні міжнародного регулювання, наприклад, на рівні міжнародних організацій.

Торговельне ембарго передбачає заборону чи обмеження торгівлі деякими видами товарів у межах певної країни чи деяких конкретних країнах. Ця концепція часто має політичне підґрунтя і дуже впливає на міжнародну торгівлю, оскільки може призвести до повної заборони комерційних потоків. Використання ембарго також пов'язане з ризиками заподіяння шкоди життю та здоров'ю населення,

навколишньому середовищу, флорі та фауні, виробництво країною-експортером продукції поганої якості з відхиленням від санітарних норм, вимог і вимог, а також різні сезонні явища (зниження попиту, перевантаження внутрішнього ринку аналогічними продуктами національного походження) [42, с.99].

Ще одним заходом регулювання зовнішньої торгівлі є субсидія. Загалом, це будь-яка фінансова допомога, що надається урядом виробнику або продавцю товару чи послуги, яка призначена для підвищення конкурентоспроможності певної галузевої фірми або всієї галузі. Наприклад, сільськогосподарська продукція часто субсидується національними урядами, намагаючись збільшити обсяги вирощування продуктів харчування.

Отже, серед найбільш поширених інструментів державного регулювання зовнішньої торгівлі є: тарифні методи, які регулюють переважно імпорт і захищають вітчизняних виробників від іноземної конкуренції, оскільки роблять іноземні товари менш конкурентоспроможними, а також нетарифні методи, які регулюють як імпорт, так і експорт, сприяючи виведенню більшої кількості вітчизняної продукції на світовий ринок, роблячи її більш конкурентоспроможною.

Національні правила кожної країни світу важливі і найчастіше використовуються урядами як інструменти торгової політики. Ситуацію може ускладнювати те, що нетарифні заходи є дуже різноманітними, оскільки різні товари підпадають під дію різних видів регулювання з різним впливом і можуть змінюватися дуже швидко. Нетарифні заходи можуть суттєво сприяти загальному обмеженню торгівлі. Нині, в зовнішньоторгівельній діяльності застосовується велика різноманітність обмежень, які приймають різні форми, включаючи квоти, ліцензії на імпорт та на експорт, мита, демпінг та обмеження на доступність іноземної валюти.

На відміну від тарифів, де величину міри впливу можна розрахувати безпосередньо (наприклад, адвалерний тариф) або простіше оцінити, вплив нетарифних заходів відразу не спостерігається. Наслідки відрізняються від однієї країни до іншої або від одного сектора до іншого та не обов'язково мають на увазі зменшення насиченості торгових потоків.

1.3. Основні показники розвитку зовнішньої торгівлі

Економічні показники є ідеальним інструментом для визначення чотирьох основних фінансових цілей будь-якої комерційної діяльності, включаючи зовнішню торгівлю, а саме: прибутковість, ліквідність, ефективність та платоспроможність. Знання масштабів цих цілей дозволяє отримати загальне та точне уявлення про ефективність діяльності та фінансову вигоду. Саме показники розвитку зовнішньоторгової діяльності дозволяють аналізувати безліч фактів, щоб точніше визначити, які зміни в експорті та імпорті мають позитивний або ж негативний вплив. У сфері зовнішньої торгівлі доцільно опиратись на низку показників на мікроекономічному та мікроекономічному рівнях, які дозволяють краще контролювати кожен із сфер, залучених у розвиток діяльності країни. Без сумніву, ефективною альтернативою для цієї мети є впровадження індикаторів, оскільки за їх допомогою можна визначити, чи відповідають процеси певним функціям.

Всі показники зовнішньої торгівлі є взаємозалежними та дозволяють кількісно оцінити економічну діяльність та стратегічну функціональність зовнішньоторговельної діяльності країни у відсотках. Наприклад, порівняння з іншими країнами є важливим, оскільки таким чином перевіряється, чи є певний експортний продукт країни конкурентоспроможним на зовнішньому ринку. Цей інструмент дозволяє розробляти консультаційні стратегії для розуміння зовнішньоторговельного середовища в цифрах, оскільки при їх аналізі можливо генерувати конкурентні переваги для держави, яка бажає вийти на новий ринок або посилити свої позиції на вже опанованому [43, с. 80].

В зовнішній торгівлі доцільно розмежовувати сукупність показників на абсолютні та відносні. У статистичному плані абсолютні значення – це кількість одиниць або сум вибірки, які є прямим результатом підсумовування та угруповання проаналізованих даних. Абсолютні показники відображають «фізичні» характеристики досліджуваних процесів та явищ (обсяг, просторово-часові параметри), які, як правило, фіксуються у первинних облікових документах.

Абсолютні величини мають розмірність, а також статистика абсолютного значення може бути охарактеризована, як позитивна або негативна. Відносні показники є узагальнюючим параметром, який описує кількісний зв'язок двох абсолютних величин. Тож, відносні показники характеризують взаємозв'язок та взаємозалежність двох порівнюваних абсолютних параметрів [44].

Таблиця 1.6.

Класифікація абсолютних та відносних показників зовнішньої торгівлі [45, с. 64]

№	Абсолютні	Відносні
1.	Експорт (Е) – циркуляція товарів, для використання або споживання за кордоном, з вивезенням товарів з митної території із надходженням іноземної валюти	Експортна квота – обмеження, накладені країною-експортером на вартість або обсяг певного експорту, щоб захистити вітчизняних виробників і споживачів від тимчасової нестачі товарів або підвищити ціни на них на світових ринках
2.	Імпорт (І) – циркуляція товарів, яких немає в країні походження або які отримані вищої якості або за нижчою ціною в іншій країні	Імпортна квота – нетарифний бар'єр, що складається з кількісного обмеження торгівлі, через яке встановлюється ліміт на загальну кількість дозволеного імпорту товару в країну за певний період часу
3.	Зовнішньоторговельний оборот (ЗТО) – економічний показник, який представляє загальний обсяг зовнішньої торгівлі тої чи іншої країни	Індекс умов торгівлі – показник, який вказує на співвідношення між експортними цінами та цінами на імпорт та показує позицію країни по іноземному ринку
4.	Сальдо торгового балансу (С) – це економічна звітність країни, у якій представлена різниця між експортом та імпортом	Коефіцієнт покриття – показник, який відображає рівень збалансованості зовнішньоторговельної діяльності
5.	Валовий внутрішній продукт (ВВП) – економічний показник, який демонструє грошову вартість всіх кінцевих товарів та послуг, вироблених територією за певний період та використовується для виміру багатства, створюваного країною	Коефіцієнт випередження – коефіцієнт динамічності змін тих чи інших показників порівняно з іншими за однакові проміжки часу

Індикатори зовнішньої торгівлі також можна об'єднати у декілька груп, які характеризують розвиток та продуктивність країни, досліджуючи її з різних боків. Наприклад, обсяг зовнішньоторгової діяльності досліджується за допомогою обсягу імпорту та експорту, а також зовнішньоторговельного обороту. Певна річ, ступінь та характер інтегрованості держави до системи зовнішньої торгівлі можна прослідкувати через зовнішньоторговельну, імпорتنу та експортну квоти. Не менш важливим є регулярне дослідження зовнішніх зв'язків країни, які демонструє товарна та географічна структура [46, с. 48].

Розвиток експорту чи імпорту в абсолютних значеннях неможливо оцінювати та розглядати в довгостроковій перспективі, оскільки його збільшення чи зменшення тісно пов'язане із змінами цін, волатильністю обмінного курсу та інфляції в країні. Нині аналіз експорту, як й імпорту важливий щонайменше в трьох вимірах, а саме: структура, еволюція (динаміка) та облік і вимірювання, задля з'ясування, чи матиме країна профіцит або ж дефіцит у торговому балансі.

Сальдо торгового балансу охарактеризовує та являє собою чистий потік зовнішньої торгівлі країни за певно визначений термін. Він показує профіцит, якщо експорт перевищує імпорт, і дефіцит у випадку, коли експорт не досягає такого рівня, щоб покривати загальне споживання імпортованих товарів, і в цьому випадку резиденти країни змушені запозичувати певну продукцію з інших країн.

На практиці від'ємне сальдо означає, що у країні присутній торговий дефіцит і торговий баланс несприятливий. У цьому випадку імпорт більше, ніж зарубіжні продажі країни в даний період. Це спричиняє негативний ефект, що призводить до збільшення обмінного курсу і, отже, збільшення ціни валют внаслідок дефіциту балансу. Якщо отримана різниця позитивна, то це означає, що закордонні продажі даної країни перевищують закупівлі і цей результат є ідеальною ситуацією для країни, оскільки завдяки експорту надійде більше економічних ресурсів [47, с. 66].

Загалом, торговельний баланс є показником, який дозволяє визначити продуктивність країни, а також допомагає з'ясувати, чи використовувалася валюта для виробництва та продажу товарів і послуг на міжнародному ринку або для споживання товарів з-за кордону: у першому випадку – це дохід в іноземній валюті,

а в другому – відтік капіталу та збитки внутрішньому ринку. Наприклад, основні елементи, які впливають на торговий баланс:

- валютний курс (коли національна валюта є стабільною та сильною по відношенню до іноземних валют, таких як долар і євро, то імпорт є дешевшим, в той час як девальвація національної валюти, навпаки, спричиняє здешевлення вітчизняної продукції, що робить її більш конкурентоспроможною для міжнародних покупців);
- відношення попиту та пропозиції (наприклад: у разі економічної кризи одного з торгових партнерів, кількість експорту та імпорту значно зменшиться, оскільки для виробництва така ситуація буде потребувати залучення додаткових коштів);
- ступінь протекціонізму (якщо країна запроваджує податки на обмеження імпорту, то вітчизняні виробники виграють, однак торгові держави-партнери можуть постраждати, маючи менше можливостей для ведення бізнесу на іноземному ринку);
- темп інфляції (висока інфляція негативно впливає на експорт, спричиняючи більші витрати, наприклад: на матеріал і робочу силу, а також викликає різке підняття цін) [48].

Валовий внутрішній продукт є ефективним показником економічної активності країни і, отже, є одним з кращих індикаторів її загальної поведінки та розміру самої економіки тої чи іншої країни. Загалом, це вартість товарів і послуг, вироблених національною економікою, без врахування вартості товарів і послуг, що використовуються у виробництві. Проте, існують певні економічні змінні, що не входять до складу ВВП але мають відношення до економічного життя нації, наприклад: розмір та динаміка тіньової економіки, прибуток самозайнятих резидентів країни, угоди, пов'язані з цінними паперами, фінансові угоди та виробництво для власного споживання (з продуктами, які не потрапляють на ринок). Нині, для розрахунку валового внутрішнього доходу можна скористатись трьома еквівалентними теоретичними методами:

- метод витрат (ВВП – це сума всіх витрат, зроблених на придбання кінцевих товарів або послуг, вироблених в економіці, тобто закупівля проміжних товарів або послуг, включаючи імпортовані товари чи послуги);
- метод доходу (сума доходів працівників, прибутку від бізнесу та податків без врахування субсидій. Різниця між вартістю виробництва компанії та вартістю проміжних товарів має характеризуватись у таких напрямках, як: працівники у формі трудового доходу, компанії у формі прибутку або держава у формі непрямих податків, наприклад ПДВ);
- метод доданої вартості (сума доданої вартості на різних стадіях виробництва і в усіх галузях економіки. Додана вартість, яку компанія додає у процесі виробництва, дорівнює вартості її виробництва, однак без вартості проміжних товарів) [49, с. 63].

В сучасному світі існують певні форми обмежень, які запобігають чи обмежують ввезення товарів у різні країни. Реалізація політики квотування, яка встановлюється країнами при імпорті певних продуктів, підпадають під ці форми обмеження, але для країн-експортерів вони являють собою можливість доступу до ринку та самоствердження на ньому. Серед різних методів контролю за зовнішньою торгівлею, які використовує держава, є запровадження імпортних квот.

Імпортні квоти являють собою економічний механізм комерційного обмеження, який передбачає застосування лімітів одиниць або максимальної ваги продукту, яку можна ввозити протягом певного періоду. Тобто уряд може встановлювати стратегії імпортової торгівлі, наприклад, на основі квот та тарифів. В нинішніх умовах, у зв'язку з лібералізацією міжнародної торгівлі, товарів, що підлягають квотуванню, все менше і менше, однак на ринку вони присутні, в основному у вигляді сільськогосподарських, сировинних продуктів та напівфабрикатів.

Загалом, квоти встановлюють максимальне обмеження на кількість імпорту, забороняючи іноземним компаніям щоразу постачати свої продукти у більшому обсязі. Тобто, метою квот є обмеження пропозиції певних продуктів, що зазвичай підвищує їхню ціну і дозволяє місцевим компаніям задовольняти незадоволений

попит. В сучасних реаліях, імпорتنі квоти застосовуються з метою захисту внутрішнього виробництва різних секторів економіки, а також з метою захисту довкілля (зокрема, озонового шару) [50].

Експортні квоти призначені задля досягнення мети заохочення експорту з країни, з якої вони відправляються, оскільки у більшості випадків це товари звільнені від тарифів. Експортні квоти можуть бути відповідним заходом для швидкого подолання нестачі продовольства та інших товарів першої потреби у кризових ситуаціях. Проте нижчі ціни можуть призвести до падіння рівня виробництва в середньостроковій та довгостроковій перспективі, що може послабити відповідний сектор та, можливо, поставити під загрозу продовольчу безпеку та безпеку харчування.

Саме експортна квота може визначити ступінь орієнтованості тої чи іншої галузі промисловості країни на іноземні ринки. Наприклад, чим вище показник, тим більше національна економіка залучена в світову систему господарства. На практиці підвищення експортної квоти у сфері виробництва характеризує збільшення міжнародних торгово-економічних зв'язків та демонстрацію конкурентоспроможності вітчизняних компаній в порівнянні з іноземними. Також, експортна квота показує рівень відкритості економіки. Наприклад, у разі, якщо показник менше 10 %, то економіка цієї країни є закритою, а якщо перевищує дану норму, то може вважатись відносно відкритою [51, с. 180].

Важливим відносним показником зовнішньої торгівлі є індекс умов торгівлі, який вимірює зміну купівельної спроможності експорту відносно імпорту для даної країни. Збільшення індексу вказує на те, що купівельна спроможність експорту більша по відношенню до товарів, які країна імпортує. Отже, його збільшення позитивне і держава може купити більше імпортних товарів на ту саму кількість товарів, що експортуються. Оскільки індикатор будується на основі вартості експорту та імпорту, його поведінка тісно пов'язана із торговим балансом. Як правило, коли ціни зростають, кількість попиту знижується і навпаки. Отже, коли експортні ціни зростають порівняно з імпортними, то і зростає індекс умов торгівлі.

Але вищі експортні ціни порівняно з імпортними, як правило, призводять до падіння обсягів попиту на експорт порівняно з імпортом [52].

Рівень збалансованості зовнішньоторговельної діяльності можна досліджувати також за допомогою коефіцієнта покриття, який є відношенням між вартістю експорту та вартістю імпорту. Коефіцієнт покриття визначається як процент експорту, який може бути оплачений імпортом, зареєстрованим за той же період часу. Таким чином, це показник, який вимірює взаємозв'язок між експортом та імпортом країни.

За умови, коли експорт перевищує імпорт, це означає, що коефіцієнт покриття більше 100, що має на увазі позитивне сальдо торговельного балансу. У протилежному випадку, тобто коли імпорт більший за експорт, значення менше 100, то це свідчить про дефіцит і таким чином сальдо торгового балансу буде негативним [53].

Коефіцієнт випередження або відставання імпорту чи експорту до темпів зростання ВВП відображає ступінь залежності національної економіки держави від іноземних закупівель. За допомогою цього показника також прослідковується та порівнюється динаміка однакових показників протягом певного часового проміжку [54, с. 28]. Нині, коефіцієнт випередження слугує індикатором та показником тенденцій розвитку експорту та імпорту, дослідження яких особливо важливе під час криз або інших деструктивних чинників, які негативно впливають на економічний стан держави.

Отже, дослідження зовнішньої торгівлі спирається на велику кількість різноманітних показників та індикаторів, як абсолютних, так і відносних, які дозволяють прослідкувати позицію країни на міжнародному ринку, доцільність фінансування того чи іншого сектору виробництва, відкритість економіки, динаміку та ефективність торгівлі з іншими країнами світу а також розвиток держави на зовнішньоторговельній арені.

Завдяки динамічності світової економічної та зовнішньоторговельної системи, всі показники торгівлі тісно пов'язані між собою, доповнюючи один одного та дозволяючи дослідити розвиток країни у певних секторах або ж занепад,

зادля поліпшення наявної торгової стратегії. Найбільш широкоживані способи дослідження динаміки розвитку зовнішньої торгівлі – це моніторинг зовнішньоторговельного обороту, обсягів імпорту та експорту по секторах економіки та часовим проміжкам.

Сальдо торговельного балансу показує торгіву звітність країни за певний період і охарактеризовує чистий торговельний потік за допомогою різниці між експортом та імпортом. На практиці, він може бути профіцитним, коли експорт перевищує імпорт, і дефіцитним, коли експорту недостатньо для покриття загального споживання імпортованих товарів. Тож, від'ємне сальдо означає, що імпорт вилучив національний дохід, який був отриманий громадянами інших країн.

Валовий внутрішній продукт є узагальнюючим показником та являє собою загальну вартість товарів та послуг, вироблених на території країни за певний період без дублювання. Його можна отримати за рахунок використання певних методів: метод витрат, доходу та доданої вартості. Також, ВВП вказує, що враховуються як інвестиції в заміну засобів виробництва, що зношуються, так і інвестиції, які призначені для збільшення основних фондів економіки. В умовах високої інфляції суттєве підвищення цін — навіть за незмінного рівня виробництва — може призвести до суттєвого збільшення ВВП, як результат від зростання цін.

У системі відносних показників розвитку торгівлі можливо ефективно проаналізувати взаємозв'язок та взаємозалежність двох порівнюваних абсолютних величин. Наприклад, введення урядом торговельного обмеження у вигляді квот, які обмежують кількість або грошову вартість товарів, які країна може імпортувати чи експортувати протягом певного періоду. Іноді країни вводять квоти на конкретну продукцію і на практиці відбувається стимулювання внутрішнього виробництва, шляхом обмеження іноземної конкуренції. При дослідженні індексу умов торгівлі виявляється позиція країни на зовнішньому ринку в порівнянні з іншими державами світу. Також, дієвими показниками розвитку та ефективності зовнішньоторговельної діяльності є коефіцієнти випередження та покриття.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНИ

2.1. Динаміка та структура зовнішньої торгівлі України

Зовнішня торгівля завдяки імпорту та експорту впливає на кількість доступного продовольства, а також на економічну активність країн, рівень цін та добробут населення. Участь країни в зовнішньоторговельній діяльності є важливою складовою успіху будь-якої країни, оскільки вона сприяє посиленню процесів глобалізації та конкурентоспроможності держав світу. В збалансованій зовнішній торгівлі зміни, що відбуваються впливають на суспільне виробництво, зайнятість населення, економічні показники та динаміку розвитку різних галузей народного господарства.

Серед провідних експортерів та імпортерів товарів лідерство належить трьом країнам (Китай, США та Німеччина), які є найбільшими й найсильнішими економічними центрами світу та разом займають 30,6% від світового експорту та 31,6% від світового імпорту (таб 2.1.). У 2020 році у топ-10 найбільших експортерів та імпортерів товарів також увійшли Нідерланди, Франція, Корея, Італія, Японія та Гонконг. Україна, на сьогоднішній день, знаходиться в четвертій десятці та займає 48 місце серед країн світу за проведенням імпортно-експортних операцій, а саме: експорт та імпорт у 2020 році становив 0,3% від світового.

Таблиця 2.1

Топ-10 провідних експортерів та імпортерів у світовій торгівлі товарами, 2020 р. [66]

№	Експортери	млрд дол. США	№	Імпортери	млрд дол. США
1	Китай	2591	1	США	2408
2	США	1432	2	Китай	2056
3	Німеччина	1380	3	Німеччина	1171
4	Нідерланди	674	4	Велика Британія	635
5	Японія	641	5	Японія	635
6	Гонконг	549	6	Нідерланди	597
7	Корея	512	7	Франція	582

Продовження таблиці 2.1

8	Італія	496	8	Гонконг	570
9	Франція	488	9	Корея	468
10	Бельгія	419	10	Італія	423
48	Україна	49	48	Україна	54

Зовнішньоторгові відносини у торгівлі послугами включають в себе декілька способів їх реалізації, наприклад: надання послуги з однієї країни до іншої (послуги перетинають кордон), всередині однієї економіки, але споживач перетинає кордон або, коли постачальник перетинає кордон. Провідними експортерами та імпортерами у світовій торгівлі комерційними послугами є США та країни ЄС, які разом виробляють 41,9% світового експорту та 36,3% світового імпорту. До країн лідерів також належать Індія, Сінгапур, Швейцарія, Китай, Японія та Канада. Для України, яка знаходиться серед найбільших експортерів на 26 місці, відсоток залученості в експортну систему становить 0,4%. У той час як в імпортних операціях Україна посідає 36 місце, виробляючи 0,3% світового імпорту (таб 2.2.).

Таблиця 2.2

Топ-10 провідних експортерів та імпортерів у світовій торгівлі комерційними послугами, 2020 р. [66]

№	Експортери	млрд дол. США	№	Імпортери	млрд дол. США
1	ЄС	983	1	ЄС	916
2	США	684	2	США	436
3	Велика Британія	339	3	Китай	378
4	Китай	278	4	Велика Британія	201
5	Індія	203	5	Японія	183
6	Сінгапур	187	6	Сінгапур	172
7	Японія	156	7	Індія	153
8	Швейцарія	113	8	Швейцарія	114
9	Корея	86	9	Корея	102
10	Канада	84	10	Канада	90
26	Україна	15	36	Україна	10

Україна як одна з активних країн у сфері розвитку та налагодження зовнішньоторгових зв'язків володіє низкою факторів, що підтверджують її привабливість як країни-партнера, а саме: вигідне геополітичне розташування, високий рівень природно – ресурсної бази, великий аграрний комплекс, дешева та кваліфікована робоча сила, а також гарний споживчий ринок. Однак, нині наявна низка перешкод, що робить Україну дуже вразливою на торгових переговорах і залежною від економічної стабільності країн-партнерів а саме: високе енергоспоживання української промисловості, нестабільність фінансової системи, загострення політичної ситуації, війна та посилення економічної невизначеності, через знецінення української валюти та зниження вартості акцій прямих іноземних інвестицій [55].

Дослідження динаміки експортно-імпортних операцій є певним індикатором, який показує рівень відкритості економіки та якість налагоджених зовнішньоторговельних угод з країнами-партнерами. В сучасних реаліях соціально-економічної нестабільності відкритість економіки України залишається на досить високому рівні, що зумовлює її тісну залежність від мінливості зовнішніх умов, відповідно і більшу вразливість до будь-яких економічних змін. Аналіз динаміки експортно-імпортних операцій протягом 2005-2021 років показав, що немає тенденції до постійного скорочення чи збільшення експорту та імпорту (рис. 2.1, рис. 2.2).

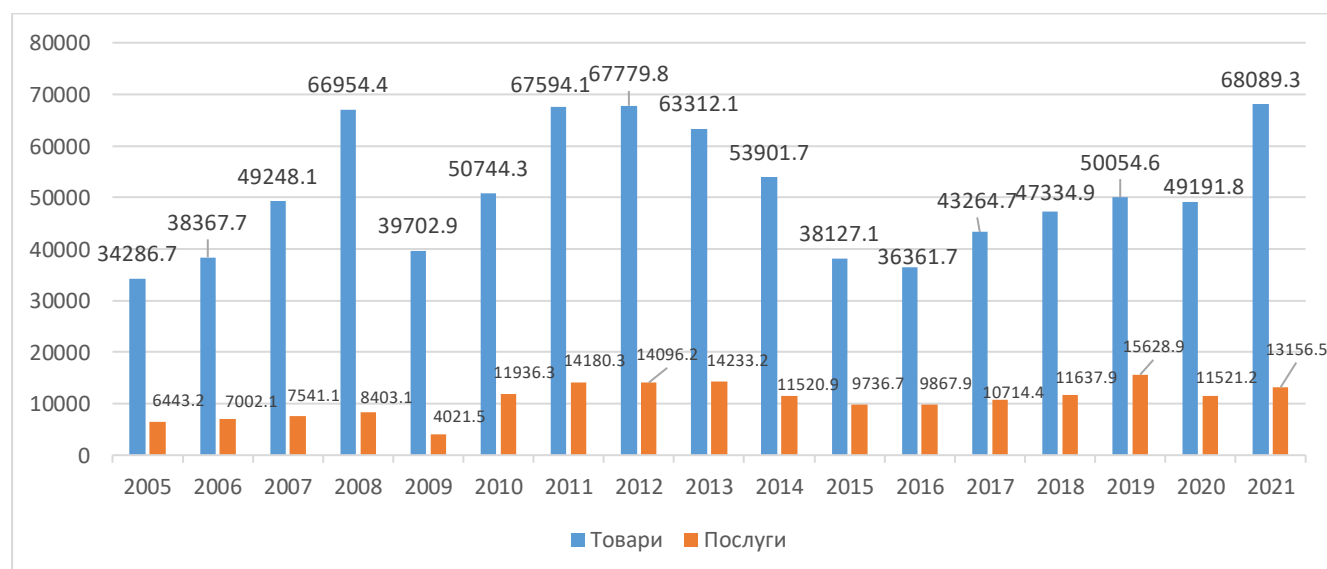

Рис.2.1. Динаміка експорту у зовнішній торгівлі України у 2005-2021 рр., млн дол. США [56]

Рис.2.1. Динаміка імпорту у зовнішній торгівлі України у 2005-2021 рр., млн дол. США [56]

Варіювання експорту та імпорту абсолютно різні та особливо гостро відчувались та прослідковувалось під час світової фінансової кризи 2008 року, коли показники скоротились майже вдвічі, оскільки в країні був наявний високий інфляційний тиск. Загострення політичної ситуації в країні у 2013-2014 роках спричинили наступний спад торгової активності України та залежність від зростаючої макроекономічної нестабільності. Для зниження торгової активності у 2015 році було характерне: велика курсова різниця, продовження військового конфлікту на сході країни, відстрочування прийняття судової та земельної реформи.

У 2020 році також відбувається зниження надходжень експортно-імпортних операцій, які спричинені масштабнішою, у порівнянні з 2008 роком, світовою кризою, у зв'язку з COVID-19 та всеохоплюючим карантинном. У другій половині 2022 року очікується різке падіння у процесах експортування та імпортування. Повномасштабна війна в Україні спричинила зупинення поставок продовольства до інших країн світу і відповідно заблокувала ввезення лівової частини продовольчого імпорту та територію держави.

Зазвичай динаміка та тенденція соціально-економічного розвитку регіонів України абсолютно пропорційна та відповідає кількості залученню інвестицій в галузі промисловості. Наприклад, якщо регіон є привабливим, багатий на природні ресурси, то виробляти і експортувати він буде більше. Для України є характерним

те, що кожен регіон має свою спеціалізацію, рівень розвитку та ступінь привабливості для іноземних інвесторів.

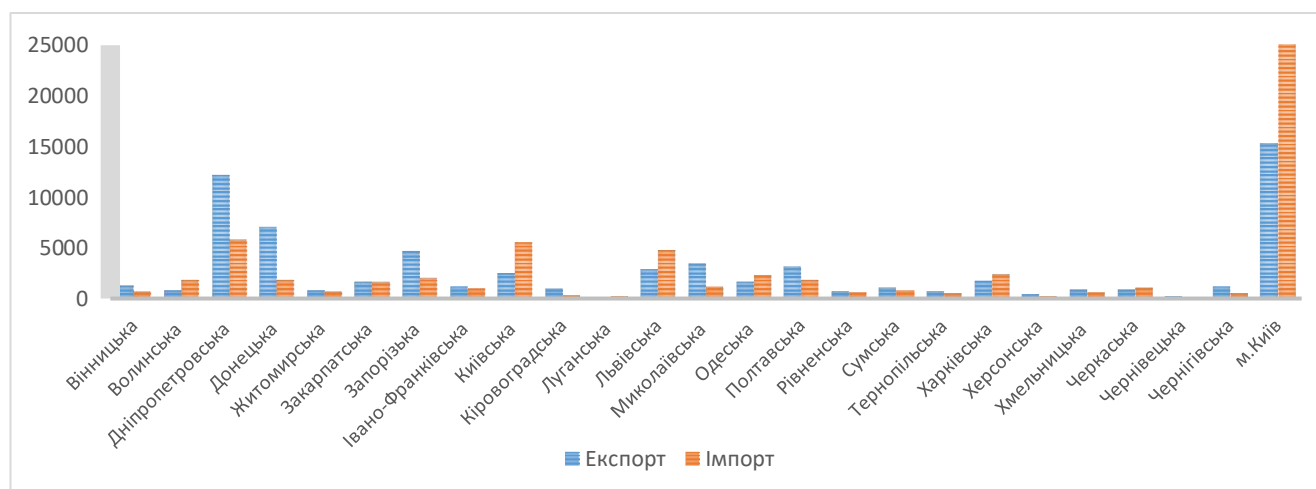

Рис.2.3. Обсяги експорту та імпорту товарів за регіонами в Україні у 2021 році, млн дол. США [56]

У 2021 році абсолютним лідером серед областей України як за експортуванням товарів, так і за залученням імпорту стала Дніпропетровська область (рис. 2.3.). Обсяги експорту становили 12164,4 млн дол. США, а імпорту – 5869,7 млн дол. США. Серед товарної структури експорту основними статтями були руди, чорні метали та зола, а серед імпоротної – машини, мінеральні продукти, електротехнічне обладнання та продукція хімічної промисловості. Зовнішньоторговельні операції товарами охоплювали 170 країн світу, однак основним торговим партнером у експорті та імпорті товарів був Китай [57].

Найкращі показники зовнішньої торгівлі послугами у 2021 році серед областей України продемонструвала Одеська, де експорт становив 955,7 млн дол. США, а імпорт – 245,6 млн дол. США (рис. 2.4.). У структурі експорту найбільші обсяги належать транспортним послугам (77,7%), діловим послугам (10,9%), послугам в сфері телекомунікацій та інформаційним послугам (4,6%), які в основному надавались Швейцарії (14,8%), Об'єднаним Арабським Еміратам (10,3%), Німеччині (6,7%). У структурі імпорту також переважають транспортні послуги (83,1%) та ділові послуги (7,8%), які найбільше надавали такі торгові партнери, як: Китай (16,5%), Кіпр (9,1%) та Туреччина (6,6%) [58].

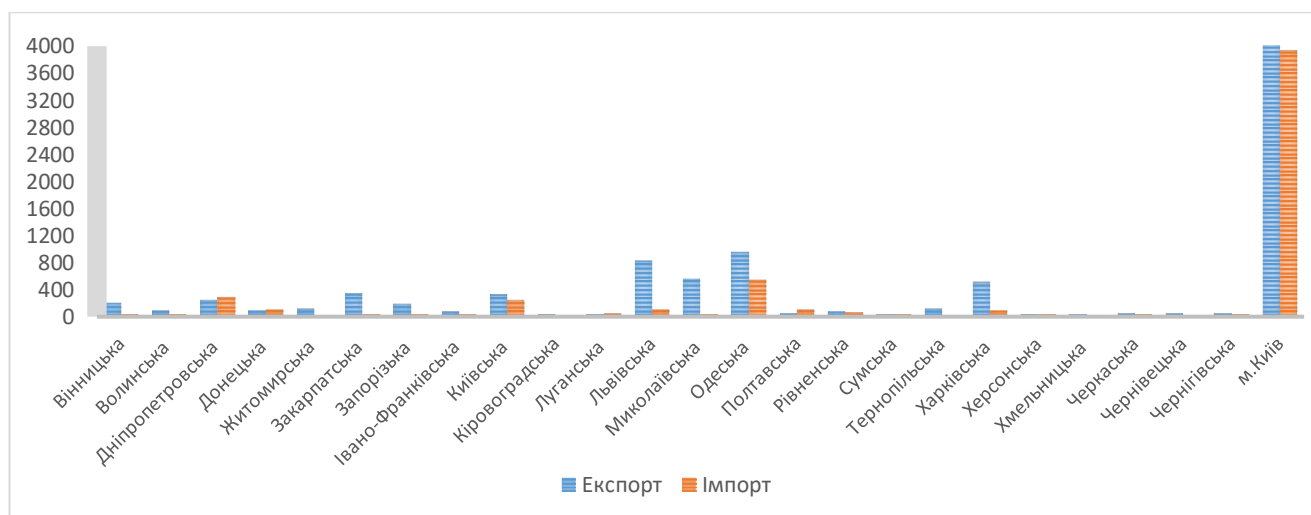

Рис.2.4. Обсяги експорту та імпорту послуг за регіонами в Україні у 2021 році, млн дол. США [56]

Дослідження географічної структури зовнішньої торгівлі товарами виявило, що провідними партнерами України у експортних операціях були Китай, Польща, Туреччина, Італія, Німеччина, Російська Федерація, Нідерланди та Індія (таб. 2.3). Китай у системі торгових відносин з Україною займає вагомую позицію, наприклад, у 2021 році обсяги експорту товарів до Китаю становлять 8003,6 млн дол. США. Серед товарних груп українського експорту до Китаю найбільше займають руди, зернові культури, жири та олії рослинного та тваринного походження.

Однак, китайський ринок залишається достатньо закритим для українського експорту. Нині, найбільше припадає на мінеральні та сільськогосподарські продукти, в той час, як для аграрної та харчової продукція, ринок є закритим, так як торговельний режим Китаю – це поєднання великої кількості тарифних та нетарифних заходів для захисту внутрішнього ринку [59, с. 7].

Таблиця 2.3

Географічна структура експорту товарів України 2016-2021 рр., млн дол. США [56]

Країна	Обсяги експорту					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Китай	1832,5	2039,3	2200,1	3593,1	7099,9	8003,6
Польща	2200,1	2724,6	3257,2	3295,8	3272,7	5227,6
Туреччина	2049,1	2519,1	2352,4	2619,1	2436,3	4142,7
Італія	1929,6	2469,5	2628,8	2418,9	1928,9	3469,3

Продовження таблиці 2.3

Російська Федерація	3592,9	3936,5	3652,6	3242,8	2705,9	3414,3
Німеччина	1423,7	1754,2	2208,4	2383,1	2071,7	2866,7
Індія	1903,1	2205,7	2175,9	2024,1	1972,1	2494,4
Нідерланди	995,3	1676,1	1603,5	1848,4	1802,2	2262,6
Єгипет	2266,5	1831,3	1556,9	2254,1	1617,8	1944,6

У географічній структурі імпорту товарів до України основними країнами-партнерами залишились Китай, Німеччина, Російська Федерація, Польща, Туреччина, а також Білорусь, США та Швейцарія (таб. 2.4). Завдяки тісним двостороннім відносинам в Китаєм Україна імпортує електричні машини, чорні метали, пластмаси, полімерні матеріали, реактори ядерні та котли [59].

Впродовж останніх років Україна значно наростила свої торгові відносини з країнами ЄС. У 2021 році одним з найбільших торговельних партнерів України є Польща. Серед імпортних надходжень до України з Польщі переважають нафта та продуктів її перегонки, пластмаси, полімерні матеріали, деревина та електричні машини [60]. Традиційно, протягом багатьох років Україна продовжує тісно співпрацювати і з іншими країнами ЄС (Німеччина, Італія, Іспанія, Угорщина).

Таблиця 2.4

Географічна структура імпорту товарів України 2016-2021 рр., млн дол. США [56]

Країна	Обсяги імпорту					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Китай	4687,7	5648,7	7608,4	9204,8	8318,4	10972,1
Німеччина	4318,4	5445,2	5983,3	5986,9	5339,7	6283,9
Російська Федерація	5149,3	7204,1	8090,4	6985,1	4541,8	6083,4
Польща	2693,3	3453,8	3641,9	4109,1	4140,9	4958,8
Білорусь	2777,8	3205,3	3786,9	3751,9	2874,5	4822,1
США	1687,9	2534,6	2962,4	3284,4	3068,7	3332,5
Туреччина	1098,5	1262,5	1714,3	2355,4	2418,8	3258,2
Італія	1358,3	1625,1	2033,2	2074,8	2128,7	2675,1
Швейцарія	983,8	1682,2	1644,9	1592,1	876,1	2496,9

Серед географічної структури експорту послугами значне місце займає Російська Федерація, що становить 1935,1 млн дол. США та США – 1901,3 млн дол. США. Основними послугами були подорожі, транспортні та бізнес послуги. У імпорتنій структурі послуг лідером була Туреччина (935,7 млн дол. США). Серед отриманих послуг переважали: транспортні, фінансові та бізнес послуги, туризм, страхування та пенсійні виплати. Посилена торгівля як послугами, так і товарами з Туреччиною, була наслідком створення Угоди про вільну торгівлю між Україною та Туреччиною. Сьогодні це спричиняє двосторонню лібералізацію торгівлі між країнами, стимулювання іноземних інвестицій та розширення ринків збуту промислових товарів [61].

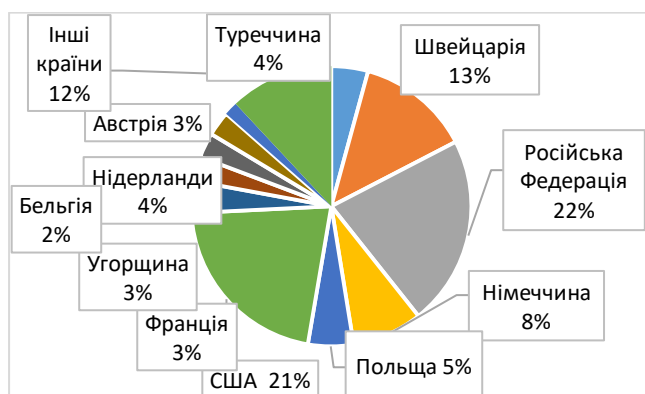

Рис. 2.5. Географічна структура експорту послуг України, 2021, % [56]

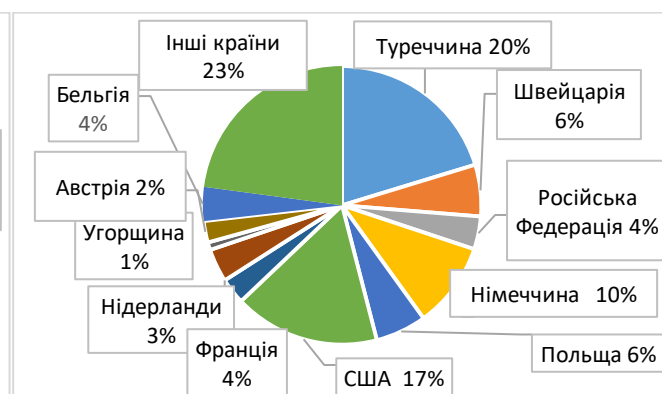

Рис. 2.6. Географічна структура імпорту послуг України, 2021, % [56]

Аналіз товарної структури українського експорту та імпорту має певні відмінності (рис. 2.7, 2.8.). В українському експорті найбільшу частку займають недорогоцінні метали (15992,5 млн дол США), продукти рослинного походження (15538,3 млн дол. США) та мінеральні продукти (8414,4 млн дол. США). Чорні метали займають найбільшу частку у структурі експорту недорогоцінних металів (85%) у 2021 році. Імпортери чорних металів постійно змінюються, але є постійні країни-одержувачі української сталі, наприклад Італія, Єгипет, Туреччина. На ці три країни припадає найбільша частка експорту чорних металів з України за останні 8 років [62, с. 8]. Також Україна є одним з найбільших експортерів пшениці та кукурудзи у світі. У 2021 році Україна забезпечила 10,5 % всього світового експорту пшениці, а кукурудзи –12,8 % [63].

Рис. 2.7. Товарна структура експорту України, 2021, % [56]

Аналіз товарної структури імпорту до України характеризується великим залученням мінеральних продуктів (палива мінеральні, нафта, добрива, фармацевтична продукція) на суму 14969,6 млн дол. США, а також машин, обладнання та механізмів (реактори ядерні, котли, електричні машини, літальні апарати) на суму 14201,7 млн дол. США. У 2021 році залучення імпортованих товарів до України відбулось на суму 50,5 млрд дол. США. Без сумніву, на зростання імпорту вплинуло збільшення витрат на закупівлю паливно-енергетичних товарів (64,3 %), машин, устаткування та транспорту (на 28,4 %), а також продукції хімічної промисловості (на 31,8 %) [64, с. 3].

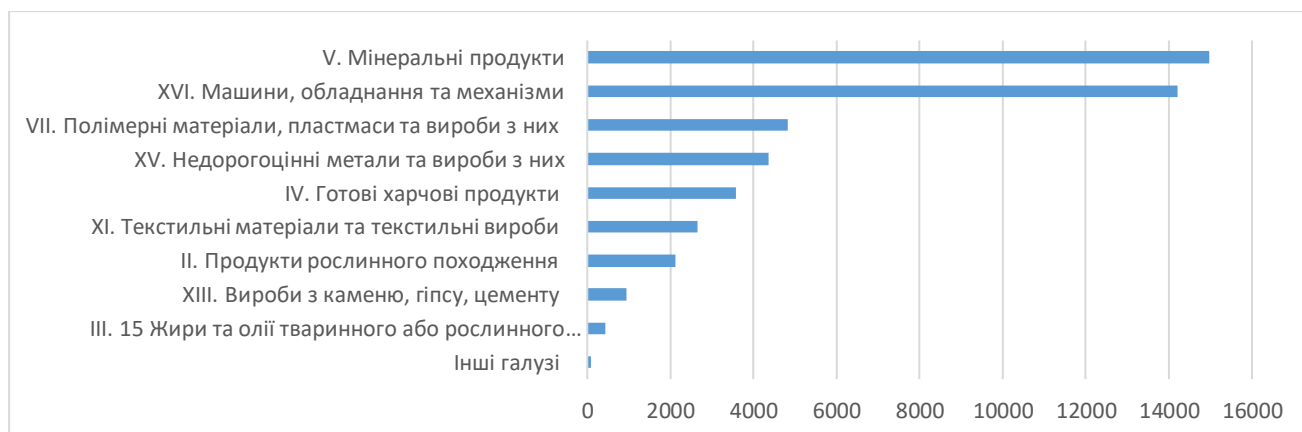

Рис. 2.7. Товарна структура імпорту України, 2021, % [56]

У структурі експорту послуг з України до інших країн світу переважають транспортні послуги (43%) та послуги в сфері комунікацій, комп'ютерні та інформаційні (31%). Найбільше Україна експортує в країни ЄС (3043,4 млн дол.

США) та США (1343,7 млн дол. США). У 2021 році в структурі імпорту до України переважали транспортні послуги (30%) та ділові послуги (19%), які вона отримала від країн ЄС на суму у 2282,4 млн дол. США та США на суму у 561,8 млн дол. США [65].

Рис. 2.8. Структура експорту послуг України, 2021, % [56]

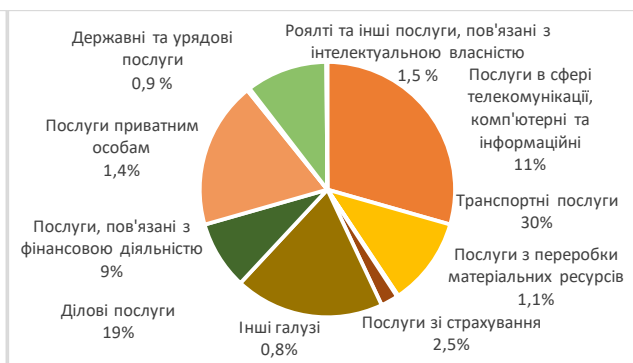

Рис. 2.9. Структура імпорту послуг України, 2021, % [56]

Отже, торгівля, яка розглядається в широкому та зовнішньому векторі, безсумнівно, позитивна, оскільки вона дозволяє обмінюватися товарами та послугами між країнами таким чином, що обидві можуть збагачуватися, використовуючи свої порівняльні переваги, з одного боку, та придбання товарів та послуг з іншого, у яких вони потребують, але не мають або не можуть зробити в іншому місці.

Участь України в глобальних виробничих мережах значно прогресувала за останнє десятиліття, але залишається недостатньою. Експорт та імпорт деталей і компонентів як частку від загального експорту можна використовувати для вимірювання ступеня інтеграції країни в регіональні та глобальні ланцюги створення вартості.

Аналіз динаміки експортно-імпортних операцій протягом 2005-2021 років продемонстрував, що в зовнішній торгівлі України немає тенденції щодо постійного скорочення чи збільшення експорту та імпорту. Окрім цього, Україна як достатньо активна країна у процесах становлення зовнішньоторговельних відносин має абсолютну різну спеціальність та розвиненість областей. У 2021 році лідером серед імпорту та експорту товарів стала Дніпропетровська область, а серед послуг – Одеська.

Серед товарної структури експортних операцій переважають мінеральні продукти, недорогоцінні метали та вироби з них, а також продукти рослинного походження. Серед залучених статей найбільшу частину імпорту займають машини, обладнання, мінеральні продукти та полімерні матеріали. Чорні метали займають найбільшу частку у структурі експорту недорогоцінних металів (85%) у 2021 році. Імпортери чорних металів постійно змінюються, але є постійні країни-одержувачі української сталі, наприклад Італія, Єгипет, Туреччина.

У експортно-імпортних операціях, які стосуються послуг, Україна найбільше співпрацює з країнами ЄС та США. Серед експорту переважають транспортні послуги (43%), послуги в сфері телекомунікацій (31%) та ділові послуги (12%). В той же час ефективно залучаючи такі послуги як: ділові (19%), транспортні (30%) та послуги зі страхування (2,5%). Також Україна продовжує тісно співпрацювати з Китаєм, у 2021 році обсяги експорту товарів до Китаю становлять 8003,6 млн дол. США. Серед товарних груп українського експорту до Китаю найбільше займають руди, зола, зернові культури, жири та олії рослинного та тваринного походження, залишки харчової промисловості.

У рейтингу провідних експортерів та імпортерів товарів серед країн світу у 2020 році Україна не займає лідируючих позицій. Відсоток залучення у світову торгівлю товарами становить лише 0,3%, (48 місце) у той час як у системі експорту послуг Україна виробляє 0,4% від світового (26 місце).

Позитивні тенденції щодо експорту послуг з України спостерігаються, але частка експорту послуг у загальній структурі зовнішньої торгівлі незначна порівняно з товарами. Проблеми, що впливають на уповільнення експорту послуг, можна розділити на такі основні блоки: проблеми на рівні підприємства (конкурентоспроможність продукції, кваліфікований персонал), проблеми, пов'язані з економічним та адміністративним контролем (коливання курсу валют, податкове навантаження), проблема невідповідності нормативно-правової бази міжнародних стандартів.

2.2. Регулювання зовнішньої торгівлі в Україні

Будь-яка держава світу має низку законів, правил та вимог щодо здійснення зовнішньоторговельної діяльності. Метою впровадження цих дій є регулювання й контроль зовнішньої торгівлі та прямих інвестицій, підвищення ефективності національної економіки, раціональне використання виробничих ресурсів країни, сприяння її сталому розвитку, прискорення економіки та міжнародної торгівлі продуктами харчування й товарами загального вжитку.

Країни, які активно торгують з іншими, також процвітають усередині країни. Вільна глобальна торгівля забезпечує великий відсоток зайнятості та економічне зростання. Тому уряди країн виступають за відкриті ринки, справедливу міжнародну конкуренцію та лібералізацію торгівлі на основі чітких та узгоджених на багатосторонньому рівні правил. За допомогою розмірів експортної, імпоротної та зовнішньоторговельної квоти можна дослідити ступінь відкритості національної економіки та ефективність проведення торгової політики (рис. 2.10).

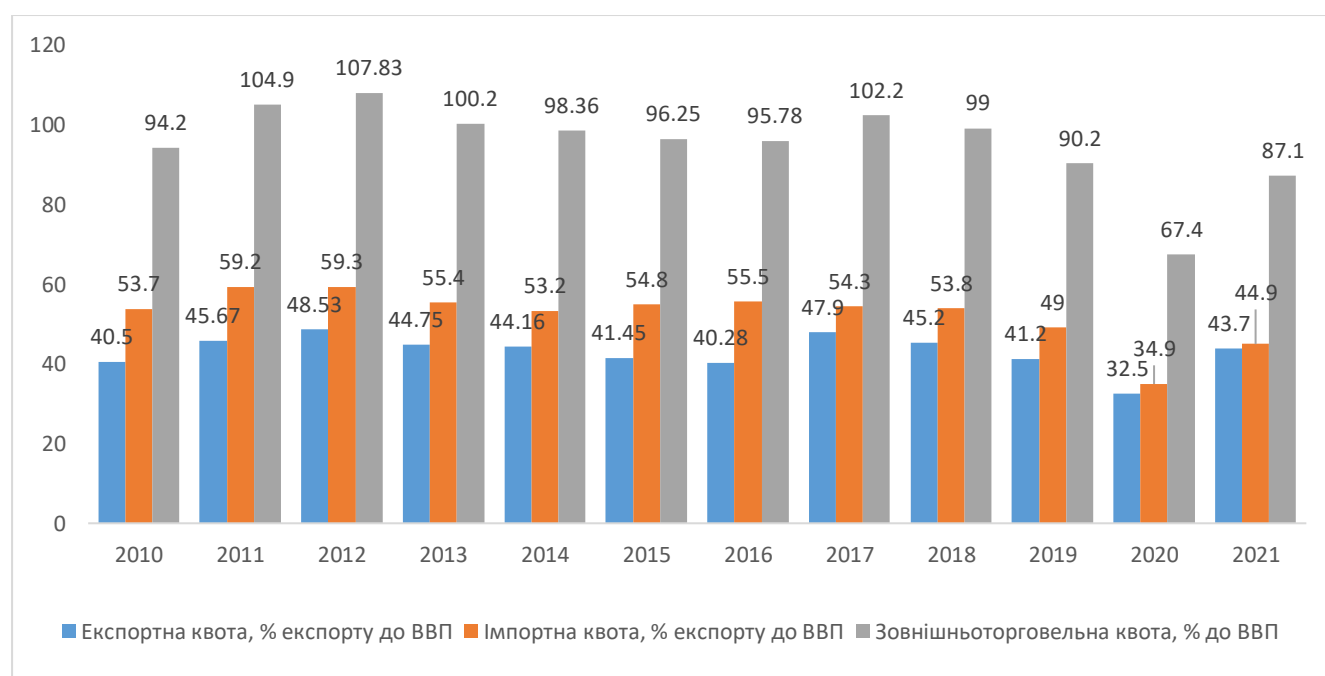

Рис.2.10 Динаміка показників відкритості національної економіки України за 2010-2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [56]

Оптимальні значення експортної та імпоротної квоти задля демонстрації відкритості економіки мають становити більше 45%, у той час як для зовнішньоторговельної квоти – більше 90% [67, с. 5]. Якщо дані показники відповідають зазначеним нормам відкритості економіки, то це свідчить про конкурентоспроможність виробленої української продукції та послуг та про ефективну участь країни в міжнародному поділі праці. Наприклад, гарні показники імпоротної квоти свідчать про високий ступінь залежності від світового ринку.

Загалом, динаміка показників відкритості України протягом 2010-2021 рр. показує, що країна є відкритою, незважаючи на показники експортної квоти, яка продовжує залишатися лише наближеною до потрібного значення відкритості. Також у 2020 році відбулось зниження експортної, імпоротної та зовнішньоторговельної квот, у зв'язку з пандемією Covid-19, закриттям кордонів та всеохоплюючим карантинном.

Проте незважаючи на те, що зовнішньоторговельна квота характеризує інтенсивність міжнародних торгівельних зв'язків країни і чим більший показник, тим більш відкритою є економіка, Україна все ще має доволі низькі показники міжнародної конкурентоспроможності товарів на іноземних ринках. Наприклад, нині наявна залежність економіки від імпортних енергоносіїв, що викликане орієнтацією на експорт високотехнологічної продукції, яка в них потребує [68, 129].

Регулювання зовнішньої торгівлі означає наявну сукупність агентств та організацій державного сектору та фізичних осіб або юридичних осіб приватного сектору, які становлять основу реалізації та політики зовнішньоторговельної діяльності. У сучасних реаліях, зовнішньоторговельна діяльність України регулюється відповідно до чинного законодавства за допомогою нормативно-правових актів, що розробляться та реалізуються з урахуванням вимог Закону України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності” [19]. Згідно з даним законом на території України запроваджено різні види правових режимів для іноземних суб'єктів (рис. 2. 10).

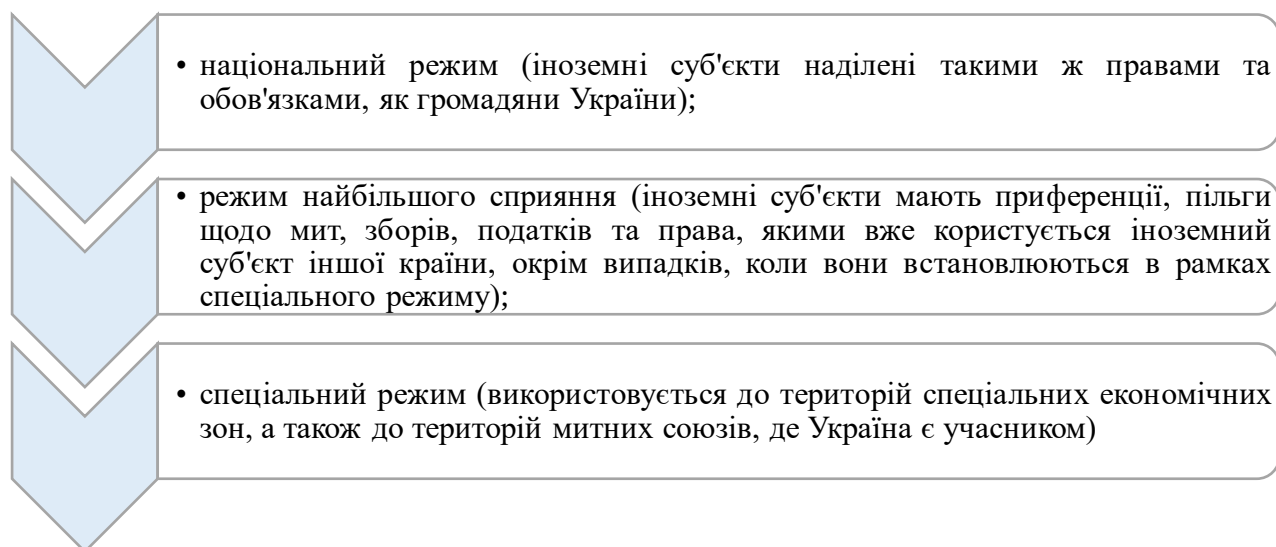

Рис. 2.10. Правові режими для іноземних суб'єктів на території України [69]

Для товарів, які імпортуються до України з держав-членів СОТ (Світової організації торгівлі) використовується декілька правових режимів. Для національного режиму характерним є те, що для імпортованих товарів з країн-членів СОТ надається однаковий сприятливий режим як і для аналогічних товарів українського походження щодо зборів, податків, правил, вимог до продажу, пропозицій та транспортування. У разі режиму найбільшого сприйняття будь-які привілеї, які стосуються мита, податків та зборів, які надаються певному товару з певної країни, повинні негайно надаватись і аналогічному товару, який походить з території держав учасників СОТ [66].

Коли Україна вступила до СОТ у 2008 році, їй довелося лібералізувати свою торгівлю послугами більше, ніж початковим членам, таким як Канада. Фактично Україна взяла на себе зобов'язання в усіх сферах послуг. Наприклад, у результаті вступу до СОТ Україна зобов'язалася надати тарифну квоту на імпорт цукру-сирцю з тростини (HS 17 01 11). Квота становить 267 800 тонн на рік за тарифною ставкою 2% для імпорту в межах квоти і розподіляється виключно між членами СОТ. Імпорт поза квотами обкладається звичайним митом у розмірі 50% [70].

Кількісні обмеження нетарифного регулювання Україною застосовуються лише на недискримінаційній основі, отже нині немає певних заборон щодо ввозу будь-яких товарів на українську територію чи у разі вивозу товарів, проте це не

стосується імпорту аналогічних товарів з третіх держав або ж експорту до них у разі, якщо даний товар є забороненим або ж обмеженим. В Україні прикладом нетарифного регулювання є, зокрема, постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1109 «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2020 рік». Цією постановою затверджено:

- обсяги квот товарів, експорт яких підлягає ліцензуванню (срібло, золото, товари медичного призначення – з показниками 0 щодо розміру квоти/одиниці виміру, що, фактично, стало заборорою на їх експорт);

- перелік товарів (озоноруйнівних речовин), експорт та імпорт яких підлягають ліцензуванню (чотирихлористий вуглець);

- перелік товарів, які можуть містити озоноруйнівні речовини, експорт та імпорт яких підлягають ліцензуванню (крім товарів, що перевозяться в щільних контейнерах з особистими речами): окремі види лакофарбових матеріалів; ліки, косметика, засоби гігієни;

- перелік товарів, імпортованих з Республіки Македонія, які підлягають ліцензуванню в межах тарифної квоти згідно з положеннями Угоди про вільну торгівлю між Україною та Республікою Македонія від 18 січня 2001 року (зокрема продукти харчування, тютюн, алкогольні напої) [71].

Заходи нетарифного регулювання, які застосовуються в Україні також, є заходами офіційного контролю: санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фітосанітарний, екологічний, радіологічний контроль та контроль за переміщенням культурних цінностей. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.10.2018 № 960 «Деякі питання проведення заходів офіційного контролю товарів, що ввозяться на митну територію України (у тому числі з метою транзиту)» Митну територію України визначає перелік товарів, що підлягають фітосанітарному контролю (наприклад: картопля свіжа або охолоджена, томати свіжі або охолоджені), ветеринарно-санітарний контроль (живі коні, осли, мули, жива риба), державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, субпродукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин (яловичина, свіжа чи охолоджена, сири всіх видів та кисломолочний сир, натуральний мед) [72].

Нині рішення про ліцензування експорту та імпорту товарів, встановлення квот (кількісних або інших обмежень), приймається Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері економічного розвитку [19]. Відповідно до статті VII Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» тарифна сітка на імпорт України включає три ставки ввізного мита:

- повна ставка імпорتنих мит (може бути від двох до 10 разів вищою, ніж ставка найбільшого сприяння);
- ставка найбільшого сприяння (для всіх товарів із країн-членів СОТ)
- пільгова ставка (до імпорту з країн, з якими Україна має угоду про вільну торгівлю (ЗВТ) або іншу угоду про преференційну торгівлю) [73].

Незважаючи на те, що Україна має три вказані вище ставки ввізного мита, Україна не встановила повну ставку мита, хоча зрівняла пільгову ставку та ставку найбільшого сприяння. Таким чином, існує лише одна ставка ввізного мита, застосовна до всіх торгових партнерів, включаючи США.

Акцизи обчислюються у відсотках від суми заявленої митної вартості, мит та зборів, сплачених за ввезення продукції. Ставки акцизів наведені у статті 215 Податкового кодексу України № 2755-VI. Оплата тарифів та акцизу має здійснюватися у валюті України за курсом Національного банку України, що діє на день оплати. Нині, ставка ПДВ становить 20% на більшість товарів.

Від 10 березня 2022 року Кабінет Міністрів України постановив, що до припинення чи скасування воєнного стану (з 24.02.2022 р.) в Україні збір за видачу ліцензії на експорт-імпорт товарів не проводиться задля зменшення фінансового навантаження на суб'єкти господарської діяльності [74].

У 2014 році українська політика та вектор у сфері зовнішньої торгівлі змінився, завдяки підписанню Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Дана угода включає в себе положення про Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) [70]. В рамках ПВЗВТ в ЄС було скасовано до 95% ввізних мит для української продукції, коли в Україні дана процедура має проводитись поступово починаючи з 2016 року протягом 7 років. Загалом, метою тісної

співпраці є скасування ввізних мит Україною для ЄС у розмірі 99,1% і ЄС – 98,1% [75, с. 9]. В Україні практика застосування безмитних тарифних квот реалізується у двох формах:

- хто перший зайшов на український ринок, той перший і обслуговується (для зерна, борошна, вівса, меду, виноградного соку);
- через систему імпорتنих ліцензій (для кукурудзи, ячменю та пшениці) [76].

У співпраці з ЄС в Україні було запроваджено встановлення безмитних тарифних квот для трьох видів товарів: м'ясо свинини, м'ясо птиці та напівфабрикати з нього, а також цукор. Країни-члени ЄС передбачили низку безмитних тарифних квот для 36 видів українських товарів, наприклад: яловичина, свинина, молоко, йогурти, цигарки, етанол, гриби, часник [76].

Особливістю останніх років є постійне розширення обсяг зовнішньої торгівлі між країнами світу та налагодження нових торгових зв'язків. В таких обставинах виникає потреба у якісній реформі митної політики, задля негайного реагування та зовнішні загрози. У 2021 року відбулись позитивні зрушення у системі митно-тарифного регулювання України. Надходження митних платежів до державного бюджету зросли на 10% у порівнянні з 2020 роком (рис. 2.11, 2.12).

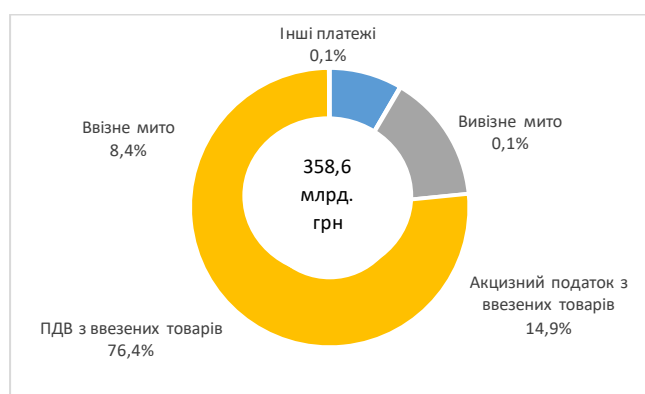

Рис. 2.11. Структура надходжень митних платежів до державного бюджету, 2020 % [77]

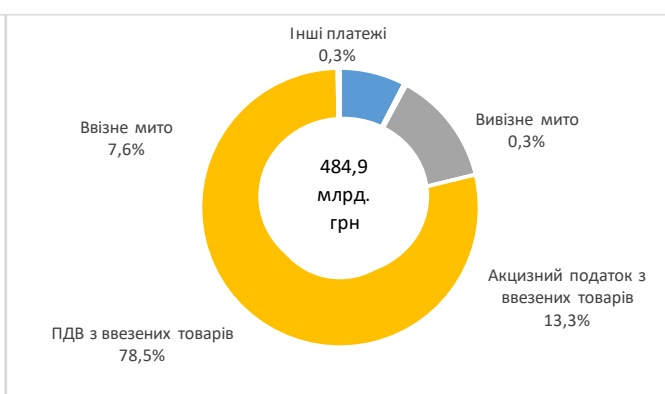

Рис. 2.12. Структура надходжень митних платежів до державного бюджету, 2021 % [77]

Збільшення надходжень митних платежів відбулось завдяки заходам з підвищення ефективності адміністрування митних платежів, а також завдяки посиленню контролю за достовірністю та відповідністю декларування імпортованих товарів та реальним визначенням їх бази оподаткування. Проте, в

Україні все ще присутній ризик корупції та надходжень контрабандних товарів, що перешкоджає доотриманню коштів у державний бюджет.

Одним з прикладів легальних махінацій з імпортом товаром, через прогалини в національному законодавстві є те, що в Україні не передбачено обов'язкове пломбування транспортних засобів і близько 80% вантажів, які пересуваються по українській території, не гарантуються імпортерами, як і переміщення посилок з кордонів до спеціальних сортувальних приміщень. Тож подальша доля вантажів може бути невідома і неможливо довести, що його не підмінили [78, с. 120].

Певна річ, небезпека присутня і під час декларування товарів на кордонах. Недобросовісні імпортери можуть використовувати різні способи: зниження митної вартості, через приховування фактичної кількості вантажу, декларування товарів під іншим товарним кодом або під іншим найменуванням (наприклад: керамограніт і керамічна плитка) та недостовірне засвідчення якісних й кількісних характеристик вантажу або приховування справжньої торгової марки (у разі заборони її чинним законодавством України). У зв'язку з практикою застосування української митної політики можна прослідкувати чи є вона дійсно спроможною захистити внутрішній ринок та не дозволити недобросовісним імпортерам обійти закони .

Таблиця 2.4

Результати здійснення митними органами контролю за дотриманням суб'єктами зовнішньоторгової діяльності умов митного законодавства України, 2019-2021 рр. [79]

Показники	2019	2020	2021
Кількість встановлених порушень, шт	478	499	501
Кількість адміністративних протоколів, шт	457	518	523
Кількість оплачених адміністративних протоколів, шт	264	168	178
Сума стягнутих штрафів за ст. Митного кодексу, млн грн	1,2	1,5	1,7
Недонадходження до бюджету України, млн грн	233,1	39,6	87,3

Незважаючи на постійні реформи та роботу з покращенням та гармонізацією митного контролю, на території України все ще зростають правопорушення, які фактично стосуються контрабандного ввезення товарів. У зв'язку з такою тенденцією, держава недоотримує доволі великі суми, у 2021 році бюджет України втратив потенційних 87,3 млн грн.

Ще однією проблемою у сфері реалізації митних процедур в Україні є складність їх проведення у державних органах, у порівнянні з іншими країнами світу. Тривалість експортно-імпортних операцій та їх документальне оформлення становить надзвичайно довгий період часу, а саме: від 122 до 240 годин [80]. Проте, нині існують нові технології, які значно полегшують зовнішньоторговельні операції. ІТ та системи управління дозволяють відстежувати поставки, отримувати доступ до всіх відповідних даних про контейнер або збірний вантаж у пункті призначення, а також легко обмінюватися необхідною документацією та керувати нею. Існують комп'ютерні платформи, що дозволяють експортерам, імпортерам та державним органам виконувати всі процедури управління. Гарним прикладом такої системної інтеграції є програма “SISCOMEX” в Бразилії, яка орієнтована на управління експортом [81].

В умовах військового стану, 1 квітня 2022 року Кабінет Міністрів України постановив щодо спрощення системи товарообмінних операцій та надання суб'єктам господарювання низки повноважень на право здійснення експортно-імпорتنих операцій, щодо військового призначення та товарів, що містять відомості про державну таємницю для потреб правоохоронних органів, Збройних Сил України та інших військових формувань, що здійснюють боротьбу з тероризмом [82]. Окрім цього, з 10 квітня 2022 року Уряд України прийняв рішення про повне ембарго на імпорتنі товари з Росії. Тож, жодна продукція вивезена з території Російської Федерації не зможе бути ввезена на територію України [83].

Отже, чим більш відкритою є економіка, тим більше уваги приділяється законам для ефективного регулювання зовнішньої торгівлі та налагодженню торговельних відносин між країнами світу. На сьогоднішній день, Україна має відкриту економіку та низку державних установ, які її регулюють.

На території України законодавчо визначено три правові режими для іноземних суб'єктів: національний, спеціальний та режим найбільшого сприяння. Зі вступом у Світову організацію торгівлі Україна залишила для членів СОТ лише декілька режимів, а саме: національний та режим найбільшого сприйняття.

Відповідно до статті VII Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» тарифна сітка на імпорту України включає три ставки ввізного мита: повна ставка, ставка найбільшого сприяння та пільгова ставка. Однак у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, для торгівлі товарами з країнами-учасниками ЄС угода скасувала більшість тарифів — ЄС: 98,1% та Україна — 99,1%. У той час як більшість тарифів на промислові товари в ЄС було скасовано, коли угода набула чинності, Україні був наданий період поступового переходу на дану систему.

Усі товари, що вивозяться або ввозяться будь-якими видами транспорту, підлягають митному контролю, що здійснюється митними органами з метою забезпечення дотримання митних правил. Торгові бар'єри в Україні пов'язані головним чином зі складністю та непрозорістю адміністративних процедур, що сприяє корупції на митниці та нестабільності законодавства.

Законодавство України в сфері зовнішньої торгівлі має прогалини, які перешкоджають доотриманню коштів у державний бюджет. Тож, не дивлячись на постійні реформи та роботу з покращенням та гармонізацією митного контролю, на території України продовжують зростати порушення, які фактично стосуються нелегальної торгівлі. Важливою залишається і проблема оформлення документації на імпортно-експортні операції, наприклад нині період реєстрації становить рекордно довгий термін (122-240 годин).

На період військового стану Кабінет Міністрів України постановив, що збір за видачу ліцензії на експорт-імпорту товарів не проводиться. Також з 1 квітня 2022 року було запроваджено значне спрощення системи товарообмінних операцій та надання суб'єктам господарювання низки повноважень на право здійснення експортно-імпортних операцій, щодо товарів військового призначення.

2.3. Перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України

Дієвим фактором конкурентоспроможності країни в системі зовнішньої торгівлі є налагодження нових торгових відносин та укріплення вже існуючих з країнами-партнерами. Звісно, завдяки глобалізації та лібералізації торгівлі неможливо розглядати лише позитивний ефект від зовнішньоторгових відносин, тож раціонально й важливо розвивати також внутрішній ринок, оскільки він може забезпечити стійкий економічний розвиток та підвищення рівня життя населення.

Військовий конфлікт між Україною та Росією у 2022 році сколихнув світові ринки, які ще не встигли оговтатись від кризи Covid-19. Навіть без тривалих потрясінь на фінансових ринках країни, що розвиваються, зіткнулись з серйозними перешкодами для зростання їх економіки. Під час пандемії їхній державний та приватний борг збільшився. Крім того, проблеми, які, здавалося, відступили під час пандемії, такі як високий рівень позикових коштів корпорацій і зростаюча заборгованість домогосподарств у країнах із середнім рівнем доходу, знову повернулись в міру посилення макроекономічної політики.

Орган ООН з торгівлі та розвитку в опублікованому оновленні «Доповіді про торгівлю та розвиток за 2021 рік» знизив свій прогноз щодо зростання світової економіки на 2022 рік з 3,6% до 2,6% через війну в Україні та зміни в макроекономічній політиці, виготовлені країнами світу за останні місяці у вигляді санкцій [84]. Війна також спричинила додатковий тиск щодо міжнародних цін на енергоносії та сировинні товари, обтяживши бюджети домашніх господарств та збільшивши виробничі витрати, тоді як збої у торгівлі та наслідки санкцій у майбутньому негативно вплинуть на довгострокових інвестиціях.

Зростання цін на продовольство і паливо здійснить безпосередній вплив на найбільш уразливі верстви населення в країнах, що розвиваються, викликаючи голод і закриття домогосподарств, які витрачають більшу частину свого доходу на продукти харчування. Але втрата купівельної спроможності і реальної купівельної спроможності зрештою торкнеться всіх. Небезпека для багатьох країн, які значною мірою залежать від імпорту продовольства і палива, лежить глибше, оскільки вищі

ціни загрожують засобам для існування, перешкоджають інвестиціям і очікують збільшення дефіциту торговельного балансу.

Розглядаючи перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України неможливо виокремити лише один вектор та стратегію, яку варто притримуватись. Звісно, виокремлюючи проблеми, з якими вже почали зіштовхуватись економіки країн світу, як в Європейському Союзі, так і в США, варто переорієнтовувати зовнішньоторгові відносини України та статті експортно-імпортних операцій.

Навіть попри серйозні проблеми у системі міжнародної торгівлі, є і позитивні перспективи для послуг із високою доданою вартістю, у тому числі фінансових послуг, які частково компенсують очікувану помірність у торгівлі товарами, в основному у глобальних ланцюжках створення вартості з високотехнологічною складовою. Деякі фактори, такі як ефективніше глобальне управління, вищі вигоди від технологій, а також відкриття та інтеграція в нові ринки, можуть призвести до більш позитивних сценаріїв для торгівлі.

Стратегічні напрями подальшого розвитку та стимуляції зовнішньої торгівлі України повинні забезпечити створення позитивного іміджу країни на міжнародній арені, сприяти розвитку інфраструктури та заохоченню прямих іноземних інвестицій в національну економіку, які є необхідними не лише для стійкого економічного розвитку та підвищення рівня життя населення, а й для відновлення й насичення додатковими коштами колись закритих або недофінансованих перспективних галузей виробництва, а саме: автомобілебудування, виробництво фармацевтичних продуктів, гірничовидобувна промисловість, агропереробка та наукові інноваційні центри.

Однією з першочергових завдань зовнішньої торгівлі України нині є пошук довгострокового імпортера електроенергії та газу. Після низки політичних подій у 2014 році, агресії Російської Федерації та анексії Криму, Україна почала перебудовувати свої імпортно-експортні операції, особливо гостро це торкнулось поставок електроенергії, газу та нафти. Наприклад, раніше найбільшим імпортером до України була Росія (у 2013 році імпорт з Росії становив на суму у 23234 млн дол. США, а у 2021 – 6083 млн дол. США) [56]. Однак, протягом останніх років

повномасштабний ринок електроенергії України забезпечувався поставками з Словаччини, Білорусі та Угорщини (на початку 2022 р. було закуплено закуплено 165 666,8 МВт. год) [85].

В сучасних реаліях ринок електроенергії та енергоносіїв для України надзвичайно важливий, однак якщо розглядати наростаючу кризу в ЄС, яка виникла під впливом санкцій, які були накладені також і на зовнішню торгівлю Росії у тому числі та газ, нафту та енергоносії, то Україна не зможе повністю задовольнити свій ринок співпрацюючи лише з європейськими країнами. Певна річ, зважаючи на те, що більшість країн ЄС є залежними від імпорту Російської Федерації це ускладнює забезпечення національних ринків.

Найбільш стабільний ринок електроенергії має Швейцарія. Швейцарська електромережа величезна, яка складається з 250 000 кілометрів ліній — і таким чином проходить світом понад 6 разів. Швейцарська електромережа розділена на сім рівнів. До них відносяться надвисока напруга (380 кВ/220 кВ), висока напруга (від 36 до 150 кВ), середня напруга (від 1 кВ до 36 кВ) та низький рівень напруги (до 1 кВ). Окрім цього, Швейцарія розпочинає роботу над переходом до власної енергетики під назвою «Енергетична стратегія 2050», який був викликаний аварією на АЕС «Фукусіма» в Японії в 2011 році. Основними цілями цієї стратегії є забезпечення надійного енергопостачання, поетапна відмова від ядерної енергетики та скорочення викидів парникових газів та викидів в атмосферу [86].

Загальний енергетичний баланс Швейцарії включає імпортовану нафту (51%) та природний газ (15%), а також в основному внутрішнє виробництво електроенергії (33%), включаючи гідроенергетику та атомну енергетику. Швейцарія майже повністю забезпечує себе виробництвом електроенергії і країна активно торгує в європейській енергосистемі. Нині понад 600 гідроелектростанцій виробляють майже 60% електроенергії Швейцарії. П'ять його атомних електростанцій виробляють ще 33,5% швейцарської електроенергії, при цьому баланс забезпечують відновлювані джерела енергії (4,3%). Крім того, Швейцарія включена до європейської енергетичної мережі через національну керуючу мережу

(Swissgrid), яка пов'язує Швейцарію з Францією, Німеччиною, Італією та Австрією [87].

Постійний розвиток енергосистеми Швейцарії поступово відкриває країну з боку як добросовісного експортера так і торгового партнера у довгостроковій перспективі. Розвиток торгових відносин між Україною та Швейцарією може нести великі переваги для кожної країни. Наприклад, стабільність електросистеми України, включеність її у єдину систему, яка під'єднана і до частини європейських країн, а також додатковий прибуток та новий ринок для Швейцарії.

Сильна сільськогосподарська промисловість України становить велику частку експорту країни у вигляді зернових, тваринних та рослинних олій. Ці продукти становили майже 35% експорту України у 2021 році на загальну суму у 17 мільярдів доларів. Щороку Україна виробляє близько 18% світового експорту насіння соняшника та бавовняної олії, 13% виробництва кукурудзи, 12% світового експорту ячменю та 8% пшениці. Нині кукурудза є найбільшим експортним ринком України і щороку приносить близько 4,77 мільярда доларів [88].

Агропромисловий комплекс України залишається найперспективнішою галуззю економіки. Маючи близько 41,5 млн га сільськогосподарських угідь на 70% національних територій, сільське господарство займає першу позицію у експорті України. Однак, сільськогосподарський сектор протягом багатьох років залишається недостатньо оснащеним, а більшість існуючої сільськогосподарської техніки є застаріла.

За даними Інституту аграрної економіки України, в умовах очікуваного зростання обсягів виробництва та відкладеного попиту очікується зростання імпорту сільськогосподарської техніки та обладнання в Україну. Оперативна потреба у сільськогосподарській техніці та обладнанні оцінюється у 20 мільярдів доларів у 2025 році [89].

Відкриття ринку землі разом із реалізацією Стратегії уряду України в галузі іригації та дренажу до 2030 року стимулюватиме фермерів інвестувати у технології іригації та дренажу. Це також створить можливості для державних закупівель,

пов'язаних із інженерними системами меліорації. Загальна вартість модернізації української іригаційної інфраструктури оцінюється у 4 мільярди доларів [90, с. 2]..

Для економіки України не є рентабельним оснащувати сільськогосподарський сектор, як один з найприбутковіших в країні лише імпортною технікою, оскільки функціонування даного сектору залежить від постійних поставок з Канади, США, Західної Європи. Найбільш раціональним буде відновлення національного виробництва, розбудова та запуск заводів, які будуть орієнтовані на збирання сільськогосподарської техніки та запчастин.

Проте, актуальним все ще залишаються новітні технології, за допомогою яких покращується урожайність сільськогосподарських угідь та з'являється можливість вирощування нових сортів фруктів та овочів. Серед найбільш перспективних потенційних партнерів з якими Україна може обмінюватись технологіями є Китай, Індія, США, Індонезія та Бразилія. Наприклад, Китай показав вражаючий результат, прогодувавши 22% населення світу, маючи лише 9% світової орної землі [91, с. 2].

На сьогоднішній день, Китай має величезні екологічні проблеми, як забруднення води, окислення ґрунту, забруднення повітря та скорочення біорізноманіття. Проте, завдяки координації взаємозв'язку між розвитком сільського господарства та охороною навколишнього середовища відбулось сприяння зеленій трансформації сільського господарства. У різних провінціях у процесі зеленого розвитку сільського господарства застосовувалися різні методи з різним ступенем ефективності.

Попри, імпортування сировинних матеріалів, Україна має потенціал в більшому видобутку корисних копалин на національній території. Завдяки наявності низки родовищ неметалічних (каолін, вогнетривка глина, граніт) та металічних (руди цирконію) корисних копалин, країна може не лише покрити внутрішні потреби українського ринку, а й забезпечити стабільний експорт. За запасами літію Україну можна вважати найбагатшою країною Європи. Україна може повністю задовольняти власні потреби, а також постачати літієву сировину на західноєвропейський ринок.

Одними з найбільш перспективних родовищ України можна виокремити Мужіївське, Сауляк, Юрківське та Майське. Наприклад, Мужіївське родовище, яке знаходиться в Берегівському районі Закарпатської області має велику промислову цінність, оскільки там знаходяться два типи руд: золоті та комплексні золото-поліметалічні зі сріблом. Основними мінералами в даних рудах виступають дикіт, кварц та каолінит. Після розпаду СРСР Мужіївське родовище не перебувало в експлуатації, однак в останні роки ним зацікавилась компанія “Avellana Gold” [90, с. 10]

Отже, у зв'язку з скороченням зростання світової економіки у 2022-2023 роках, що спричинено кризою Covid-19 та війною України з Росією, можна зробити висновок, що дана ситуація негативно вплине не лише на українську зовнішню торгівлю, у тому числі це стосується експорту. Високі ціни на енергоносії збільшили вартість добрив та транспорту. Напад Росії на Україну порушив експорт сільськогосподарської продукції, що призвело до зростання цін та посилення високих цін на енергію та добрива. На сьогоднішній день, багато країн, особливо Африка, страждають від припинення поставок українського продовольства.

Війна в Україні та пов'язана з нею загроза енергетичній нестабільності змушують багато країн переглянути свою політику. Особливо гостро проблема ринку електроенергії та газопостачання постала для України після політичних подій 2014 року. Останні роки Україна закуповувала електрику та газ у Білорусі, Словаччині та Угорщині, однак зважаючи на глобальну світову кризу та політичні суперечності з низкою країн, українська зовнішня політика націлена на пошук альтернатив та довгострокового стабільного партнера.

Одним з перспективних напрямів співпраці на ринку електропостачання є співпраця зі Швейцарією. Нині Швейцарія розробляє план переходу до повністю власної енергетики під назвою «Енергетична стратегія 2050», який був викликаний аварією на АЕС «Фукусіма» в Японії в 2011 році. Основними цілями цієї стратегії є забезпечення надійного енергопостачання, поетапна відмова від ядерної енергетики та скорочення викидів парникових газів. Без сумніву, перевагою для України є також і те, що Швейцарія включена до європейської

енергетичної мережі через національну керуючу мережу (Swissgrid), яка пов'язує Швейцарію з Францією, Німеччиною, Італією та Австрією.

Протягом останніх років українських сільськогосподарський сектор залежав від імпортованої техніки (з США, Канади та Західної Європи) на 80-90%. У зв'язку з такою великою імпортозалежністю в агро сфері відбувається значний відтік валюти з національної економіки, поступова втрата конкурентних позицій вітчизняних виробників на іноземних ринках сільськогосподарської техніки, а також міграція кваліфікованих кадрів.

Застосування фермерами сільськогосподарських методів і технологій, які сприяють досягненню сталого розвитку та продовольчої безпеки, вимагає певних ступеней прийняття ризику та управління ними. Ризики, з якими стикаються фермери включають ті, що пов'язані зі зміною клімату, а також ринковою ціною товарів, коливанням світових цін та неналежному доступу до страхування. Тож найбільш продуктивним і раціональним для підтримання конкурентоспроможних позицій України на зовнішніх ринках є зовнішньоторговельні відносини у сфері обміну технологіями та поступове зменшення й перехід від імпортованої сільськогосподарської техніки на розробку й виготовлення власної.

Враховуючи високий потенціал мінерально-сировинної бази України, серед найважливіших стратегічних завдань необхідно оновлювати сховища рідкісних металів та рідкоземельних галузей виробництва. Окрім цього, в Україні загальний ресурсний потенціал руд та літію досить високий. Найбільш розвиненими та відомими є родовища неметалічних (каолін, вогнетривка глина, граніт) та металічних (руди цирконію) корисних копалин. Одними з найбільш перспективних родовищ України можна виокремити Мужіївське, Сауляк, Юрківське та Майське. Тож, при грамотному використанню та добуванню корисних копалин Україна може повністю задовольняти власні потреби, а також постачати літієву сировину та інші види корисних копалин на західноєвропейський ринок.

Висновки

В сучасних реаліях, зовнішня торгівля – один з ключових елементів розвитку національної економіки кожної країни світу. Торгівля, яка дозволяє місцевій економіці забезпечувати себе товарами та послугами, в яких її виробництво є дефіцитним по відношенню до споживання, а також дозволяє продавати надлишок виробництва відповідно до потреб споживання, тобто покриває різницю між місцевим виробництвом та споживанням. Жодній країні ще не вдалося створити здорову економіку, в умовах ізоляції від світової економічної системи. Тож, у зв'язку з глобалізаційними процесами, зростає необхідність та залежність країн у якісному регулюванні зовнішньоторговельних відносин.

Національні правила та закони кожної країни світу найчастіше використовуються урядами як інструменти торгової політики. Серед найбільш поширених інструментів державного регулювання зовнішньої торгівлі є: тарифні методи, які регулюють переважно імпорт і захищають вітчизняних виробників від іноземної конкуренції, оскільки роблять іноземні товари менш конкурентоспроможними, а також нетарифні методи, які регулюють як імпорт, так і експорт, сприяючи виведенню більшої кількості вітчизняної продукції на світовий ринок, роблячи її більш конкурентоспроможною.

Аналіз динаміки зовнішньої торгівлі товарами та послугами протягом 2005-2021 років показав, що немає тенденції до постійного скорочення чи збільшення експорту та імпорту. У 2021 році в Україні покращились показники у порівнянні з попередніми роками: країна експортувала товарів на суму 68089,3 млн дол. США, а послуг на суму у 13156,5 млн дол. США. У той час як імпорт товарів та послуг становив 72816,8 млн. дол. США та 7593,4 млн дол. США відповідно.

Для України є характерним те, що кожен регіон має свою спеціалізацію та рівень розвитку. У 2021 році лідером серед областей України як за експортуванням товарів, так і за залученням імпорту стала Дніпропетровська область. Обсяги експорту становили 12164,4 млн дол. США, а імпорту – 5869,7 млн дол. США.

Нині, Україна найбільше співпрацює з країнами ЄС та США. Серед експорту переважають транспортні послуги (43%), послуги в сфері телекомунікацій (31%) та

ділові послуги (12%). В той же час ефективно залучаючи такі послуги як: ділові (19%), транспортні (30%) та послуги зі страхування (2,5%). Також Україна продовжує тісно співпрацювати з Китаєм, у 2021 році обсяги експорту товарів до Китаю становлять 8003,6 млн дол. США.

Відповідно до статті VII Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» тарифна сітка на імпорт України включає три ставки ввізного мита: повна ставка, ставка найбільшого сприяння та пільгова ставка. Однак у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, для торгівлі товарами з країнами-учасниками ЄС угода скасувала більшість тарифів — ЄС: 98,1% та Україна — 99,1%.

Рішення про ліцензування експорту та імпорту товарів, встановлення квот (кількісних або інших обмежень), приймається Кабінетом Міністрів України за подачі центрального органу виконавчої влади, який займається формуванням та реалізацією державної політики у галузі економічного розвитку. Проте, від 10 березня 2022 року Кабінет Міністрів України постановив, що до припинення чи скасування воєнного стану (з 24.02.2022 р.) в Україні збір за видачу ліцензії на експорт-імпорт товарів не проводиться задля зменшення фінансового навантаження на суб'єкти господарської діяльності.

У зв'язку з скороченням зростання світової економіки у 2022-2023 роках, що спричинено кризою Covid-19 та війною України з Росією, необхідно перебудувати зовнішню торгівлю України. Першочергово, це проблема ринку електроенергії та газопостачання. Одним з перспективних напрямів співпраці на ринку електропостачання є співпраця зі Швейцарією.

Найбільш продуктивним і раціональним для підтримання конкурентоспроможних позицій України на зовнішніх ринках є зовнішньоторговельні відносини у сфері обміну технологіями та поступове зменшення й перехід від імпортованої сільськогосподарської техніки на розробку й виготовлення власної. А також необхідність у оновленні сховищ рідкісних металів та рідкоземельних галузей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kozak Y. International Economic Relations / Y. Kozak, T. Shengelia. // International Economic Relations Department, Tbilisi. – 2014. – 224 p.
2. Лук'яненко Д. Г. Міжнародна економіка / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук. – Київ: КНЕУ, 2014. – 762 с.
3. Romero G., Antonio F. El comercio internacional actual y la inserción externa de países en desarrollo: desafíos para la economía cubana. – Universidad de La Habana, 2015. 19 p.
4. Lacurcia Venancio. Comercio exterior: aspectos relevantes y evolución reciente en nuestro país. – Ciencias sociales, 2016. 26 p.
5. Fernando Lafuente. Aspectos del comercio exterior. Licenciado en Ciencias Económicas.— Servicio Nacional de Aprendizaje, 2015. 203 p.
6. Пилюта М. Ю. Статистичний аналіз збалансованості зовнішньої торгівлі України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.10 / Пилюта М. Ю. – Київ, 2021. – 26 с.
7. Круп'як І. Й. Вектори зовнішньої торгівлі держави в умовах сучасних економічних перетворень / І. Й. Круп'як. // Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. – 2017. – №20. – С. 150–162.
8. F. Cervera. Curso de comercio internacional.—Madrid, Spain, 2015. 45 p.
9. Andrea Sujová, L'ubica Simanová, Václav Kupcák, Jarmila Schmidtová. Effects of Foreign Trade on the Economic Performance of Industries—Evidence from Wood Processing Industry of Czechia and Slovakia, 2021. 20 p.
10. Mónica Constanza Acevedo López, Sebastian Holguin Moya. Monografía presentada como requisito final para el pregrado en Ingeniería Comercial. – Universidad Libre Seccional Pereira Facultad de Ingeniería Comercial, Perú, 2015. 36 p.
11. Міжнародна торгівля: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Т. М. Циганкова, Л. П. Петрашко, Т. В. Кальченко ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т. - К. : КНЕУ, 2003. - 256 с.
12. The Foreign Trade Law. WTO. – Access mode: https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/cgr_e/WTACCCGR5_LEG_6.pdf
13. El comercio internacional: manual práctico de clasificación y valoración de mercaderías / Ernesto Lucio Sbriglio. - 3a ed. ampliada. - Mendoza: Ediciones Universidad de Congreso, 2018. 390 p.
14. Міжнародна торгівля : підруч. для студ. вищ. навч. закл. [Козак Ю.Г., Логвінова Н.С., Барановська М.І. та ін.]; За редакцією Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, М.І. Барановської [4-те вид.] – К.: Центр учбової літератури, 2010 – 441 с.
15. Robert Z. Lawrence. The Unappreciated Trend Toward Unilateral Trade Liberalization. – Peterson Institute for International Economics, 2021. 14 p.

16. Ус І.В. Стратегія забезпечення економічних інтересів України в умовах трансформації СОТ: дис канд. екон. наук: 21.04.04. Київ, 2019. 241 с.
17. Darío Martín Pereyra. Librecambio vs. Proteccionismo: un debate desde la teoría del comercio internacional. – Universidad Nacional de La Matanza, 2015. 24 p.
18. Зеліч В. В. Шляхи гармонізації методів протекціонізму та фритрейтерства в Україні як механізму покращення функціонування національної економіки / В. В. Зеліч, Г. А. Сані. // 9. – 2014. – №5. – С. 14–19.
19. Про зовнішньоекономічну діяльність: закон України від 16 квітня 1991 р. / Відомості Верховної Ради України.— 1991.—№ 29.—ст. 377.
20. Міжнародна торговельна діяльність: підручник/ В.В. Рокоча, В.Г. Алькема, В.І. Терехов, Б.М. Одягайло, К.В. Ковтонюк, Л.Г. Харсун, Н.М. Літвін, Г.П. Оласюк, О.І. Горбачук, О.І. Стародубцева. – К.: ВНЗ “Університет економіки та права”, 2018. – 698 с.
21. O.P. Agarwal, B.K. Chaudhuri. Foreign Trade and Foreign exchange. – Seventh revised edition, 2015. 44 p.
22. Florian Johannsen. Direct Versus Indirect Export Channels: What Determines the Decision? – Georg-August Universität Göttingen, Germany, 2014. 23 p.
23. Parisa Kamali. Exporting Through Intermediaries: Impact on Export Dynamics and Welfare. – International Monetary Fund, 2019. 58 p.
24. E. Asyaeva, R. Shichiyakh, I. Petrov, S. Dovtaev, E. Listopad. External economic activity of enterprises: competitive advantages, state regulation. – Actividad económica exterior de las empresas: ventajas competitivas, regulación estatal, 2018. 12 p.
25. Robert Basedow, Céline Kauffmann. International Trade and Good Regulatory Practices: Assessing the Trade Impacts of Regulation – OECD Regulatory Policy Working Papers, 2016. 50 p.
26. Борисенко О. П. Комплексний підхід до систематизації методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності / О. П. Борисенко. // Економіка та держава. – 2012. – №12. – С. 115–117.
27. Y. Kozak, A. Gribincea. International trade: training manual.– Chisinau: CEP-USM, 2016 - 259 p
28. Мукотін О. В. До поняття мита / О. В. Мукотін. // Митна справа. – 2003. – №1. – С. 107–109..
29. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон [монографія]. / Ю. Г. Козак, Н. В. Притула, О. А. Єрмакова та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 240 с
30. Sissel Jensen, Guttorm Schjelderup. The comparison between ad valorem and specific taxation under two-part tariffs.— Discussion paper, 2009. 30 p.
31. Preferential Tariff Duty Rates and an Explanation about the Rules Of Origin.— New Zealand Customs Service, №8, 2018. 9 p.
32. Anthony A. Cilluffo. Federal Excise Taxes: Background and General Analysis.— CRS Report, 2021. 23 p.

33. Francois Gerard, Joana Naritomi. Value Added Tax in developing countries: Lessons from recent research.— Growth Brief, 2018. 12 p.
34. Agr. M. Alejandra Sarquis. Barreras arancelarias y no arancelarias. – Por la construcción de una verdadera comunidad internacional, 2002. 4 p.
35. D. Luchenko, N. Koval. Non-tariff barriers: Ukrainian practice under conflict with Russia and COVID-19. – Customs Law, 101 X, 4, 2020. 31 p.
36. V. S. Osypenko, N. V. Korolenko. The modern theoretical features of non-tariff barriers in international trade. – Ph.D. in Economics, Associate Professor of Department of International Economic Relations, Odessa National Economic University, Odessa, 2018. 5 p.
37. Козарь М.В., Серeda В.І. Особливості використання кількісних інструментів регулювання міжнародної торгівлі в сучасних умовах. – УДК 339.54.012.435, №13, 2017. 11 с.
38. Withdrawal of the United Kingdom and EU rules in the field of tariff rate quotas.—European Commission, 2020. 10 p.
39. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посіб. / Г. О. Анцелевич, В. О. Голубєва, Т. В. Злуніцина та ін; За заг. ред. О. Х. Юлдашева. — К.: МАУП, 2005. — 272 с.
40. M. Guerrero. Instructivo para la definición de licencias de datos.— Instructivo para la Definición de Licencias de Datos, 2019. 29 p.
41. Міжнародна економіка : навч. посіб. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін. ; за заг. ред. С. М. Макухи. - Х. : Право, 2012. - 192 с.
42. F. Alazzam, R. Al sabbagh. The importance of non-tariff barriers in regulating international trade relations. – Public Administration and Law Review, 2021, 92–104 p.
43. F. Orellana. Analisis de prefactibilidad para la implementación de una empresa de asesoría en comercio exterior para mipymes en la ciudad de quito, en el periodo 2014-2024.—Disertación de grado previa a la obtención del título de licenciado multingue en negocios y relaciones internacionales, 2019. 122 p.
44. G. Scavone, A. Schapira, G. Ferrucci. Generación de información para el seguimiento de acciones ambientales.— Facultad de Ciencias Económicas, 2004. 14 p.
45. Пилота М. Ю. Статистичний аналіз збалансованості зовнішньої торгівлі України : дис. канд. ек. наук : 08.00.10 / Пилота М. Ю. – Київ, 2021. – 256 с.
46. Цьомик Ю. В. Критерії та показники оцінки ефективності зовнішньоекономічної системи країни / Ю. В. Цьомик. // Економіка та управління. – 2005. – №6. – С. 48–52.
47. J. Lima, M. Alvarez, D. Cracau. Basics, classifications and indicators of trade patterns and trade dynamics.—Manual of foreign trade and trade policy, 2016. 95 p.
48. J. Lima, M. Alvarez. Indicadores de comercio exterior y política comercial: mediciones de posición y dinamismo comercial.— Comisión Económica para América Latina y el Caribe, 2008. 45 p.

49. J. Heath. Lo que indican los indicadores: cómo utilizar la información estadística para entender la realidad económica de México.— Instituto Nacional de Estadística y Geografía, 2012. 422 p.
50. M. Cicowiez, C. Galperín. Análisis cuantitativo de cambios en los coutas arancelarias: el caso de las exportaciones de carne vacuna a la EU.— Revista del CEI Comercio Exterior e Integración, 2015. 22 p.
51. Хвостіков А. І. Розвиток міжнародних торговельно-економічних відносин аграрного сектору : дис. канд. ек. наук : 292 (056) / Хвостіков А. І. – Харків, 2020. – 303 с.
52. Sector externo. Estadística del índice de términos de intercambio. Según índices encadenados de precios de exportación e importación.— Departamento Técnico y de Información Económica. Banco de la República, 2021. 46 p.
53. C. Alvarado, H. Regis. Equilibrium Clasificadora de Riesgo S.A.— Banco de Comercio, Perú, 2017. 15 p.
54. Шемчук М. Ю. Статистичний аналіз товарної структури зовнішньої торгівлі України з країнами Європейського Союзу у 2018 році / М. Ю. Шемчук. // International Journal of Innovative Technologies in Economy. – 2019. – С. 5.
55. Ucrania. Informe País.—Cámara, Valencia, 2021. 6 p.
56. Офіційний сайт Державний комітет статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm.
57. Зовнішня торгівля Дніпропетровської області у 2021 році. – Держстат. Головне управління статистики у Дніпропетровській області. Випуск №13, 2022.
58. Зовнішньоекономічна діяльність в Одеській області у січні – червні 2021 року. URL: https://oblrada.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/ZED_06-2021.pdf
59. Шепотило О., Яворський П., Хорунжа М., Таран С., Гаманюк О., Ніколаєва О. Як збільшити та диверсифікувати український експорт до Китаю? Аналіз та рекомендації.— Київ, 2019. 93 с.
60. Ukrainian Prism: Foreign Policy 2020. Analytical study // Foreign Policy Council “Ukrainian Prism”, Friedrich Ebert Foundation, Office in Ukraine – Kyiv, 2021. – 332 p.
61. Туреччина. Огляд ринку.—Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/oglyad_rinku_turechchina.pdf
62. I. Taranenko. Analysis of the Ukrainian ferrous metals industry and sensitivity of metals export to exchange rate fluctuation.—Kyiv School of Economics, Kyiv, 2020. 42 p.
63. Тютюнник Я. М. Особливості визначення вартості зернових культур під час судової товарознавчої експертизи / Я. М. Тютюнник. // Криміналістичний вісник. – 2021. – №1. – С. 11.
64. Ус І.В. Стан зовнішньої торгівлі товарами України за 9 місяців 2021 року. – Center for Foreign Policy Studies, 2021. 8 с.

65. Зовнішня торгівля України послугами за 9 місяців 2021 року.— Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2021/11/135.pdf>

66. World Trade Statistical Review [Електронний ресурс] // World Trade Organization. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2021_e/wts2021_e.pdf.

67. Вдовічен А. Диспропорції у зовнішньоторговельній діяльності України: тенденції та проблеми. Світове господарство і міжнародна економіка. 2016. Випуск III-IV (63-64). С. 11-26.

68. Хвостіков А. І. Розвиток міжнародних торговельно-економічних відносин аграрного сектору : дис. канд. ек. наук : 292 (056) / Хвостіков А. І. – Харків, 2020. – 303 с.

69. Про внесення змін до деяких законів України щодо приведення їх у відповідність із Законом України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності": закон України від 2010 р. / Відомості Верховної Ради України.— 2010.—№ 37.—ст. 496

70. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: закон України від 16 вересня 2014 р. / Відомості Верховної Ради України.— 2014.—№ 984_011.

71. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2021 рік: Кабінет Міністрів України від 28 грудня 2020 р. №1329. С.10

72. Деякі питання проведення заходів офіційного контролю товарів, що ввозяться на митну територію України (у тому числі з метою транзиту): Кабінет Міністрів України від 24 жовтня 2018 р. №960. С.49

73. Гаманюк О. Експорт України до ЄС: вплив нетарифних заходів / О. Гаманюк, С. Таран, М. Хорунжа. // Kyiv School of Economics. – 2020. – С. 39.

74. Trade Policy Review. Ukraine. World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s334_e.pdf

75. Ukraine—Country Commercial Guide. International Trade Administration. URL: https://www-trade-gov.translate.google.com/country-commercial-guides/ukraine-import-tariffs?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=op,sc

76. Інформування щодо забезпечення ліцензування експорту та імпорту товарів. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=c7c16603-20c4-4ea2-a6b7-d829bd0f487a&title=InformuvannyaSchodoZabezpechenniaLitsenzuvanniaEksportuTaImportuTovariv>

77. FAQ з питань функціонування вільної торгівлі між Україною та ЄС. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b142801e-b932-4207-aea9-df3728dad379&title=FaQZPitanFunktsionuvanniaVilnoiTorgivliMizhUkrainoiuTas>

78. Публічний звіт держаної митної служби України за 2021 рік. Державна митна служба України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2021/zvit-derjmyto-2021.pdf>

79. Тимошенко А. В. Протидія контрабанді у забезпеченні економічної безпеки підприємств : дис. канд. ек. наук : 21.04.02 / Тимошенко А. В. – Київ, 2021. – 231 с.

80. Звіт про результати аудиту ефективності виконання органами Державної фіскальної служби України повноважень у сфері державної 215 митної справи та боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства за 2017 р. URL : http://rp.gov.ua/uploadfiles/Activity/Collegium/2017/12-3_2017/zvit_12-3_2017.pdf.

81. Сучасні реалії та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України / Т. В. Шапель // Економіка. Міжнародні відносини. - 2021. - № 1. - С. 49-58

82. Sistemas de Comércio Exterior URL: <http://www.siscomex.gov.br/>

83. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 15 липня 1997 р. № 767 і від 8 червня 1998 р. № 838: Постанова від 2022 р. / Відомості Кабінету Міністрів України.— 2022.—№ 370.

84. Міністерство економіки України. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-uhvaliv-rishennya-pro-povne-embargo-na-import-tovariv-z-rosiyi>

85. Trade and development report 2021. From recovery to resilience: the development dimension.—United Nations Conference on Trade and Development, Geneva, 2021. 193 p.

86. Укренерго. Національна енергетична компанія. URL: <https://ua.energy/>

87. Swiss Industry: Price Elasticities and Demand Development for Electricity and Gas (SWIDEM).—Swiss Federal Office of Energy SFOE, 2020. 98 p.

88. Review of Swiss Electricity Scenarios 2050.— Group Energy Perspectives and the Swiss Competence Center for Energy Research “Supply of Electricity“ (SCCER SoE), 2022. 51 p.

89. The importance of Ukraine and the Russian Federation for global agricultural markets and the risks associated with the current conflict.—Food and Agriculture Organization of the United Nation. Executive Summary, 2022. 47 p.

90. M. Blakeney. Agricultural Innovation and Sustainable Development. – Institute of Agriculture, The University of Western Australia, Crawley, 2022. 6 p.

91. Note on the impact of the war on food security in Ukraine.— Food and Agriculture Organization of the United Nation, 2022. 14 p.

92. Рудько Г. І. Мінеральні ресурси України / Г. І. Рудько. // Науковий журнал. – 2022. – №3. – С. 48.

Метадані

Заголовок

Сучасний стан та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України

Автор

Нескорюхана Ірина Вікторівна

Науковий керівник

Олефіренко В.В.

Підрозділ

кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

Перелік можливих спроб маніпуляцій з текстом

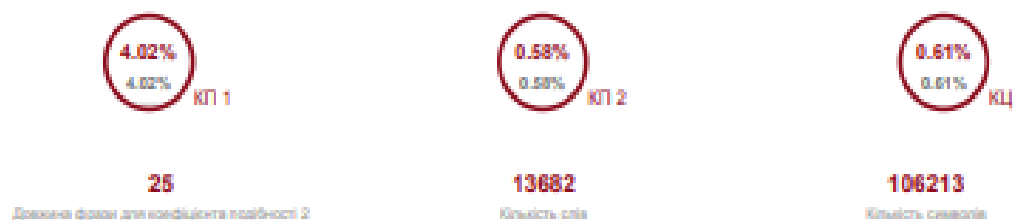
У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МСОНТМБІ маніпуляції в тексті.

Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		156
Інтервали		0
Мікропробіли		0
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		34

Обсяг знайдених подібностей

Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

Подібності за списком джерел

Проаналізуйте список та аналізуйте, особливо, фрагменти, які перевищують КП 2 (позначено жирним шрифтом). Скористайтесь посиланням "Пізнати фрагмент" та перевіряйте, чи є вони короткими фразами, розкиданими в документі (випадковій схожості), численими короткими фразами поруч з іншими (місцевий плагіат) або великими фрагментами без зазначення джерела (прямий плагіат).

10 найдовших фраз			Копія тексту	
ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)		кількість дублюваних слів (фрагментів)	
1	https://ethernetsafe.alibest.ru/international/00008887_0.html		27	0.26 %
2	https://protocol.ua.ua/pro_zovnishnookonomichesu_diyalnist_statya_4/		27	0.26 %
3	Sociocasa_Dis.docx 2/15/2022 Kharkiv National University of Economics named after S.Kuznets (KNUE) (KNUE)		26	0.19 %
4	Ресурси та моделі забезпечення конкурентних позицій України на глобальному ринку аграрної продукції 12/13/2021 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра міжнародної економіки)		24	0.18 %

5	https://econ.ac.uk/download/pdf/84322851.pdf	20	0.15 %
6	http://dspace.hknu.edu.ua/bitstream/1234567890/23011/1/%D0%BC%D0%B8%D1%B2%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%202017.pdf	17	0.12 %
7	Ресурси та моделі забезпечення конкурентних позицій України на глобальному ринку аграрної продукції 12/13/2021 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра міжнародної економіки)	18	0.12 %
8	http://www.lit.liv.ua/filemanager/files/file.php?file=2108	15	0.11 %
9	http://ir.duan.edu.ua/bitstream/123456789/3295/1/%D0%9F%D0%A0%D0%A3%D0%A1.pdf	15	0.11 %
10	http://dspace.hknu.edu.ua/bitstream/1234567890/23011/1/%D0%BC%D0%B8%D1%B2%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%202017.pdf	14	0.10 %

з бази даних RefBooks (0.00 %)

порядковий номер	заголовок	кількість (дублітованих слів (фрагментів))
------------------	-----------	--

з домашньої бази даних (0.47 %)

порядковий номер	заголовок	кількість (дублітованих слів (фрагментів))
1	Ресурси та моделі забезпечення конкурентних позицій України на глобальному ринку аграрної продукції 12/13/2021 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра міжнародної економіки)	48 (3) 0.35 %
2	Пріоритети торговельного співробітництва України з ЄС 1/18/2018 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу)	10 (1) 0.07 %
3	Динаміка та тенденції розвитку світового ринку меду 4/22/2020 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу)	8 (1) 0.04 %

з програми обміну базами даних (0.44 %)

порядковий номер	заголовок	кількість (дублітованих слів (фрагментів))
1	Sociologia _Dis.docx 2/15/2022 Kharkiv National University of Economics named after S.Kuznets (KNUE) (KNUE)	28 (1) 0.19 %
2	Лемеха_P1_11_KELM № 3(31).docx 10/13/2020 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	11 (1) 0.08 %
3	ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ КОНТРАБАНДІ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МІТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ 11/23/2021 Kharkiv National University of Economics named after S.Kuznets (KNUE) (KNUE)	10 (1) 0.07 %

4	Мастерська Шинкова.docx 12/18/2020 The Ivan Franko National University (факультет міжнародних відносин)	7 (1)	0.05 %
5	ЕОНa_2021_Фігуа Д.Г. Exam-21a.doc 12/15/2021 The Ivan Franko National University (Економічний факультет)	6 (1)	0.04 %

з Інтернету (3.11 %)

порядковий номер	джерело url	кількість (центральних слів (фрагментів))	
1	http://dspace.kyivna.edu.ua/bitstream/1234567890/2301/1/%D0%BC%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BF%D1%A0%D0%B0%D0%82%D0%BF%202017.pdf	74 (7)	0.54 %
2	http://econimichnyk.org/publicatsi/scho-lyka.pdf.html	44 (6)	0.32 %
3	https://protocol.ua/ua/pre_zovnishnoekonomichnu_diyalnist_statiya_4/	43 (3)	0.31 %
4	http://www.asmap.org.ua/info/1030.doc	38 (4)	0.28 %
5	https://elibraryforids.elibnet.ru/international/80363867_6.html	38 (2)	0.28 %
6	https://core.ac.uk/download/pdf/84322851.pdf	33 (2)	0.24 %
7	http://dspace.wnu.edu.ua/bitstream/318497/24587/1/%D0%9C%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B0%D0%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%82%D0%B0.pdf	22 (3)	0.16 %
8	https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/41818/1/%D0%A4%D0%9C%D0%82_2020_202_%D0%9F%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%90%D0%A1.pdf	18 (2)	0.13 %
9	http://old2.niss.gov.ua/public/File/2018_10_26/kyivstv_dia.pdf	17 (2)	0.12 %
10	https://zakon.rada.gov.ua/rp/r1001912-20	16 (2)	0.12 %
11	http://ir.duan.edu.ua/bitstream/123456789/3295/1/%D0%9F%D0%A0%D0%A3%D0%A1.pdf	15 (1)	0.11 %
12	http://www.ist.lv.ua/filemanager/files/file.php?file=2186	15 (1)	0.11 %
13	http://fbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/fbis_nbuw/cgi/fbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Pz_2018_142.pdf	14 (1)	0.10 %
14	https://ynu.edu.ua/sites/default/files/Files/moloda_nauka2018.pdf	11 (1)	0.08 %
15	http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/123456789/5817/1/6081_IB.pdf	10 (1)	0.07 %
16	https://ndc-jpr.org/media/ndc_pid/documents/4_Evointegr.pdf	9 (1)	0.07 %
17	http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/p10_18.pdf	7 (1)	0.05 %
18	http://dspace.onu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11948/2/%D0%A6%D1%83%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B7%D0%90_%D0%84_%D0%A0%D0%B8%D1%84%D0%B8%D1%80%D0%B0%D1%82.pdf	5 (1)	0.04 %

Список прийнятих фрагментів (немає прийнятих фрагментів)

порядковий номер	зміст	кількість однікових слів (фрагментів)
------------------	-------	---------------------------------------